

Research Paper

Anthropology of Architectural Education: Anthropological Action from the Perspective of Geographical Characteristics and Gender Difference of Perception Among Architecture Students of one University of Turkey

Seyyed Kasra Mirpadyab¹, Iraj Etesam^{*2}, Jamaluddin Sohaili³

1. Ph.D. student, Department of Architecture, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.
2. Professor, Department of Architecture and Urban Planning, University of Tehran, Iran
3. Associate Professor of Architecture Department, Qazvin Branch, Islamic Azad University, Qazvin, Iran.

ARTICLE INFO

PP: 591-623

Use your device to scan and
read the article online

Keywords:

Anthropology, Culture, Architecture Education, Architecture Students, Collaborative Design, Gender Difference in Perception

Abstract

This research seeks to be able to make a correct analysis with the author's observation to discover the learning behavior of students in a culture outside of Iran's culture but almost close in some matters. In order to conduct this study, during a trip where I was working as a guest speaker and lecturer for one academic semester at One University of Turkey, I had the chance to touch the perceptive experience of the people like a native among the natives, so I tried to take away the Turkish language knowledge of the students. To establish a friendly relationship with them locally and to be closer to them than a foreign teacher, in such a way that I had their support in many matters and they would take me to the city and show me historical and cultural monuments according to my field of study and interests. The data has been presented and analyzed with ethnographic narratives in the form of field note-comment anthology units; And then it has been compared by studying the texts about the gender difference in perception and analyzing its content. The results are consistent with the previous studies based on the gender difference in perception in details, memorizing architecture, depth and breadth of vision, visual indicators and space division, and also in the field of education, contrary to the conventional idea that a student should spend time with books and study or all his time. spend in the classroom, I relate the way the students of this university learn to the culture; And I think that the birth of this culture, in addition to the emotional and friendly categories, has led to the improvement of the motivation to improve the academic quality of the students of this university.

Citation: Mirpadyab, S. K., Etesam, I., Sohaili, J. (2023). **Anthropology of Architectural Education: Anthropological Action from the Perspective of Geographical Characteristics and Gender Difference of Perception Among Architecture Students of one University of Turkey.** *Geography (Regional Planning)*, 13(52), 591-623

DOI: 10.22034/jgeoq.2023.382632.4000

* **Corresponding Author:** Iraj Etesam, **Email:** irajetessam.architect@gmail.com

Copyright © 2024 The Authors. Published by Qeshm Institute. This is an open access article under the CC BY license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

In architectural research, the use of interdisciplinary methods has been developed due to providing new approaches and views. Since the nature of architecture is multidimensional and creates a two-way relationship between humans and the environment; And the study of man in the context of the environment can include the quality of anonymity in the context of architecture. Design is one of the most prestigious fields in architecture education, which, according to Marianne Rodenberg, is controlled by stars or superstars in architecture studios. Since architects and architecture students can in turn be effective in guiding the writings of thinkers, studies emphasize that an architect should definitely refer to anthropology while teaching architectural design. Today, architects have often looked to philosophers in order to find a theory for design or in search of a critical framework for action. The existing mental backgrounds rarely lead to a suitable discovery for the field of architecture and its details. Therefore, in this research, the issue of education is under the microscope from the field of anthropology, and it is believed that architects, by studying the science of architecture from the perspective of anthropology, can be placed in the context of bodily experiences and by their own observation, they can recognize the differences in people's mentality. Because Irigaray believes that different mentalities among people play an important role in the production of architecture and experiencing it, because each culture creates its own sensory model that has different values and emphasizes different sensory perceptions. Empiricism and rationalism should retreat in favor of lived experience, and this physical presence of the anthropologist in the context of the study definitely brings us closer to Merleau-Ponty's belief that the body is considered a condition for the realization of any kind of experience (because lived experience indicates the attention of rediscovering the full dimensions and realm of human existence) Therefore, the anthropologist's experience in the context of the study can be explained without a comprehensive understanding of the place, which includes human characteristics A unique situation, not a collection of data and facts that came to us from the past. There is nothing to imitate in the whole ethnography, and we do not try to lose ourselves and the other on the way. This work can

empower the researcher towards expression to encourage more, the concern of which has been important among anthropologists since 1970. Anthropology is rooted in narration, but sensitive, in such a way that the writing of the text puts the vicissitudes, vicissitudes and fluctuations of the lived life in the light of a new path. So, as seen in this science, the act of interpretation or narration can be compared to calling a person to the objects of the world. Therefore, this research tries to compare the lived experience of an architect as an anthropologist with the approach of examining the gender difference in the perception of students in another culture, which leads to the knowledge of their perceptual qualities of the built environment, relying on the empirical studies of researchers in this field and their content analysis. put because Irigaray believes that space is perceived through the senses and based on gender. It should be known that sex and sexuality are not defined by the limits of the body of people, but are related to social relationships and are formed and expanded through space. Researchers believe that its concept can be changed in different cultures and other social classes. Therefore, this research seeks to be able to make a correct analysis through the researcher's observation to discover the learning behavior of students in a culture outside of Iran's culture but almost close in some matters.

Methodology

This research has been conducted in the field method to study the phenomena under study and anthropologically, geographic features and gender difference, and by collecting information through field observation, it has noted the important points after collecting them and analyzed them.

Results and Conclusion

As the examination of the background of ethnography, ethnography or anthropology studies shows, its influence is in other sciences, one of which can be considered the anthropology of education; Therefore, the study of Yun compared to the history of this issue is a very rich source for knowing the background of the ethnography of education. The researcher writes about the necessity of studying education from an anthropological perspective, quoting George Spindler, who was held at the first educational anthropology conference in 1954. Anthropology can help clarify human behavior

in educational situations. The results of the research show that according to previous studies, women pay more attention to the details of the built environment and remember and recall the details of visual indicators, and unlike men who addressed me by introducing generalities and completed their responsibility by saying left and right. Being in a group increases the possibility of security. It is consistent with the studied background that women, unlike men, divide spaces into safe and unsafe. Another part of this study that led to a sense of culture was that when the women and men of that region invite a guest to their home for the first time and do not know him well, they do not sit around the same table with him, and separate and segregated by gender. They eat in two different rooms;

Therefore, it is felt necessary to say that the important variable of culture is irreplaceable in the matter of education and it can open up new qualities in the way of teaching architecture for architects. Also, three important factors 1- living in a large family and 2- putting an issue to the council for a decision 3- participating in matters to solve the problem, made the researcher curious to investigate the relationship between students' individual and collective designs. place and identify the gender difference in their perception during drawing and sketching, and find out that sketching or even designing based on a collaborative method reduces the gender differences in students' perception, which the author previously mentioned in his treatise Socratic or Socratic dialectic.

References

1. Ahrentzen, S. (1996). The F word in architecture: Feminist analyses in/of/for architecture. *Reconstructing Architecture: Critical Discourses and Social Practices*. Minneapolis: U of Minnesota P, 71-118.
2. Akalin-Baskaya, A. & Yildirim, K. (2007). Design of circulation axes in densely used polyclinic waiting halls. *Building and Environment*, 42(4), 1743-1751.
3. Bodin Danielsson, C. & Theorell, T. (2019). Office employees' perception of workspace contribution: A gender and office design perspective. *Environment and Behavior*, 51(9-10), 995-1026.
4. Bourdieu, P. & Passeron, J.C. (1990). *Reproduction in education, society and culture* (Vol. 4): Sage.
5. Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice* (R. Nice, Trans.): Cambridge: Cambridge University Press.
6. Carspecken, P. F. Gilmore, P. Foley, D. Kiang, P. N. Kincheloe, J. L. McLaren, P. Suarez-Orozco, M. M. (2002). *Ethnography and schools: Qualitative approaches to the study of education*: Rowman & Littlefield.
7. Connellan, J. Baron-Cohen, S. Wheelwright, S. Batki, A. & Ahluwalia, J. (2000). Sex differences in human neonatal social perception. *Infant behavior and Development*, 23(1), 113-118.
8. Crapanzano, V. (2013). *Tuhami: portrait of a Moroccan*: University of Chicago Press.
9. Crossley, N. (2012). *Merleau-Ponty, medicine and the body* Contemporary theorists for medical sociology (pp. 97-113): Routledge.
10. Cuthbert, A. R. (2008). *The form of cities: Political economy and urban design*: John Wiley & Sons.
11. Doubilet, S. (1989). P/A Reader Poll: Women in Architecture. *Progressive Architecture*, 70(10), 15-17.
12. Edwards, W. M. & Coleman, E. (2004). Defining sexual health: a descriptive overview. *Archives of sexual Behavior*, 33(3), 189-195.
13. Eisler, A. D. Eisler, H. & Yoshida, M. (2003). Perception of human ecology: cross-cultural and gender comparisons. *Journal of Environmental Psychology*, 23(1), 89-101.
14. Eisner, E. W. (1965). Education and the Idea of Mankind. *The School Review*, 73(1), 30-47.
15. Elliot, A. J. & Niesta, D. (2008). Romantic red: Red enhances men's attraction to women. *Journal of personality and social psychology*, 95(5), 1150.
16. Erikson, E. H. (1999). *Kindheit und Gesellschaft*: Klett-Cotta.
17. Fish, W. (2009). *Perception, hallucination, and illusion*: OUP USA.
18. Fish, W. (2021). *Philosophy of perception: A contemporary introduction*: Routledge.
19. Foley, D. E. (1991). Rethinking school ethnographies of colonial settings: A performance perspective of reproduction and resistance. *Comparative Education Review*, 35(3), 532-551.
20. Foster, M. (1995). Talking that talk: The language of control, curriculum, and critique. *Linguistics and Education*, 7(2), 129-150.

21. Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures* (Vol. 5019): Basic books.
22. Giddens, A. Duneier, M. Appelbaum, R. P. & Carr, D. S. (1991). *Introduction to sociology*: Norton New York.
23. Goldfrank, J. (1995). *Making Ourselves at Home: Women Builders and Designers*: ERIC.
24. Gordon, J. A. (2001). *Why They Couldn't Wait: A Critique of the Black-Jewish Conflict Over Community Control in Ocean-Hill Brownsville, 1967-1971*: Routledge.
25. Granié, M.A. Brenac, T. Montel, M.C. Millot, M. & Coquelet, C. (2014). Influence of built environment on pedestrian's crossing decision. *Accident Analysis & Prevention*, 67, 75-85.
26. Grant, L. Horan, P. M. & Watts-Warren, B. (1994). Theoretical diversity in the analysis of gender and education. *Research in sociology of education and socialization*, 10, 71-109.
27. Hall, R. M. & Sandler, B. R. (1982). *The Classroom Climate: A Chilly One for Women?*
28. Halpern, D. F. (1998). Teaching critical thinking for transfer across domains: Disposition, skills, structure training, and metacognitive monitoring. *American psychologist*, 53(4), 449.
29. Henry, D. & Furness, T. (1993). Spatial perception in virtual environments: Evaluating an architectural application. Paper presented at the Proceedings of IEEE Virtual Reality Annual International Symposium.
30. Herzfeld, M. (2001). *Anthropology theoretical practice in Culture and Society*.
31. Hicks, D. (1996). *Discourse, learning, and schooling*: Cambridge University Press.
32. Holland, D. C. Eisenhart, M. A. & Eisenhart, M. A. (1990). *Educated in romance: Women, achievement, and college culture*: University of Chicago Press.
33. Holmes, M. (2008). *Gender and everyday life*: Routledge.
34. Hosseinzadeh, A. (2012). Differences between Men and Women and the Role and Function. *Journal of Marfat*, 10(74), 61-71.
35. Howes, D. (1991). *The varieties of sensory experience: A sourcebook in the anthropology of the senses*: University of Toronto Press.
36. Irigaray, L. (2004). *Luce Irigaray: key writings*: A&C Black.
37. Izadi Jiran, Asghar. (1401) Culture violence and homelessness: an anthropological research among drug addicts in Darwaza Ghar, Tehran. *Scientific Quarterly Journal of Sociology of Culture and Art*, 4(2), 1-23 [In Persian]
38. Jackson, M. (2012). *Between one and one another*: Univ of California Press.
39. Jackson, P. W. (1968). *Life in classrooms*. New York: Holt, Reinhart, Winston. Inc: 转引自张华. *课程与教学论* (M). 上海: 上海教育出版社, 2000, 297.
40. Jiang, B. Mak, C. N. S. Larsen, L. & Zhong, H. (2017). Minimizing the gender difference in perceived safety: Comparing the effects of urban back alley interventions. *Journal of Environmental Psychology*, 51, 117-131.
41. Lang, J. (2002). *Creation of architectural theory: the role of behavioral sciences in environmental design*, translated by Alireza Einifar. University of Tehran publications institute.
42. León, I. Tascón, L. & Cimadevilla, J. M. (2016). Age and gender-related differences in a spatial memory task in humans. *Behavioural brain research*, 306, 8-12.
43. Leonardo, Z. (2003). Interpretation and the problem of domination: Paul Ricoeur's hermeneutics. *Studies in philosophy and education*, 22(5), 329-350.
44. Levinson, B. A. & Holland, D. (1996). The cultural production of the educated person: An introduction. *The cultural production of the educated person: Critical ethnographies of schooling and local practice*, 1-54.
45. Lock, M. (1993). Cultivating the body: Anthropology and epistemologies of bodily practice and knowledge. *Annual review of Anthropology*, 22(1), 133-155.
46. McCarthy, C. (1990). *Race and Curriculum: Social Inequality and the Theories and Politics of Difference in Contemporary Research on Schooling*: ERIC.
47. Mead, M. (1951). *The school in American culture*: Cambridge: Harvard University Press.
48. Mirpadiyab Seyed Kasri, et al., (1403) The role of gender in the perception model of architecture students based on the nature of the position of women in contemporary Iranian architecture, *Journal of Islamic Art Studies*, No. 53, Spring 1403 [In Persian]
49. Montagne, B. Kessels, R.P. Frigerio, E. de Haan, E.H. & Perrett, D.I. (2005). Sex differences in the perception of affective facial expressions: Do men really lack emotional sensitivity? *Cognitive processing*, 6(2), 136-141.

50. Ogbu, J. U. (1974). The next generation: An ethnography of education in an urban neighborhood.
51. Ogbu, J. U. (1979). Minority education and caste: The American system in cross-cultural perspective. *Crisis*, 86(1), 17-21.
52. Paes, D. Arantes, E. & Irizarry, J. (2017). Immersive environment for improving the understanding of architectural 3D models: Comparing user spatial perception between immersive & traditional virtual reality systems. *automation in Construction*, 84, 292-303.
53. Pakzad, J. & Bozorg, H. (2012). An introduction to environmental psychology for designers. Tehran, Armanshahr.
54. Pallasmaa, J. (2012). *The eyes of the skin: Architecture and the senses*: John Wiley & Sons.
55. Pease, A. & Pease, B. (2016). *Why Men Don't Listen & Women Can't Read Maps: How to spot the differences in the way men & women think*: Hachette UK.
56. Porteous, J. D. (1971). Design with People:» The Quality of the Urban Environment". *Environment and Behavior*, 3(2), 155.
57. Ra'eisi, Z. (2001). *Introduction to marriage psychology*: Mani Publishing, Isfahan.
58. Rawes, P. (2007). *Irigaray for architects*: Routledge.
59. Rist, R. *The urban school: A factory for failure 1973* Cambridge: Mass MIT Press.
60. Robertson, I. (1989). *Society: A brief introduction*: Macmillan.
61. Rockwell, E. (2000). Teaching genres: A Bakhtinian approach. *Anthropology & education quarterly*, 31(3), 260-282.
62. Rodenstein, M. (1994). *Wege zur nicht-sexistischen Stadt. Architektinnen und Planerinnen in den USA*. Freiburg: Kore.
63. Rogers, W. S. & Rogers, R. S. (2001). *The psychology of gender and sexuality: An introduction*: McGraw-Hill Education (UK).
64. Sabatinelli, D. Fleisch, T. Bradley, M. M. Fitzsimmons, J. R. & Lang, P. J. (2004). Affective picture perception: gender differences in visual cortex? *Neuroreport*, 15(7), 1109-1112.
65. Schaap, J. I. Stedham, Y. & Yamamura, J. H. (2008). Casino management: exploring gender-based differences in perceptions of managerial work. *International Journal of Hospitality Management*, 27(1), 87-97.
66. Seamon, D. & Sowers, J. (2008). Place and placelessness (1976): Edward relph. Key texts in human geography, 43-52.
67. Smith, L. M. & Geoffrey, W. (1968). *The Complexities of an Urban Classroom; An Analysis Toward a General Theory of Teaching*.
68. Spindler, G. (1955). *Education and anthropology*: Stanford University Press.
69. Spindler, G. D. & Spindler, L. (1983). Anthropologists view American culture. *Annual review of Anthropology*, 49-78.
70. Spindler, G. D. (1973). An anthropology of education? *Council on Anthropology and Education Newsletter*, 4(1), 14-16.
71. Spindler, G. D. (2022). *The making of psychological anthropology*: Univ of California Press.
72. Stevenson, D. (2003). *Cities and urban cultures*: McGraw-Hill Education (UK).
73. Strathern, A. (1996). *Body thoughts*: University of Michigan Press.
74. Tonkiss, F. (2005). *Space, the city and social theory: Social relations and urban forms*: Polity.
75. Ulich, R. (1964). *Education and the Idea of Mankind*: Harcourt, Brace & World.
76. Van Manen, M. (2016). *Phenomenology of practice: Meaning-giving methods in phenomenological research and writing*: Routledge.
77. Vindhol Evensen, K. (2018). Give me a thousand gestures: Embodied meaning and severe, multiple disabilities in segregated special needs education.
78. Von Meiss, P. (2013). *Elements of Architecture: From Form to Place+ Tectonics*: EPFL Press.
79. Wardle, H. (2019). *How to read ethnography*: Routledge.
80. Wolcott, H. F. (2003). *The man in the principal's office: An ethnography*: Rowman Altamira.
81. Wolcott, H. F. (2016). *Ethnography lessons: A primer*: Routledge.
82. Wu, Y. Liu, H. Li, B. Cheng, Y. & Kong, D. (2018). Effect of Gender, Age, Air-Conditioning and Thermal Experience on the Perceptions of Inhaled Air. Paper presented at the Congress of the International Ergonomics Association.
83. y Blasco, P. G. & Wardle, H. (2007). *How to read ethnography*: Routledge.

84. Yang, W. Moon, H. J. & Kim, M.J. (2018). Combined effects of short-term noise exposure and hygrothermal conditions on indoor environmental perceptions. *Indoor and Built Environment*, 27(8), 1119-1133.
85. Yildirim, K. Akalin-Baskaya, A. & Celebi, M. (2007). The effects of window proximity, partition height, and gender on perceptions of open-plan offices. *Journal of Environmental Psychology*, 27(2), 154-165.
86. Yon, D. A. (2003). Highlights and overview of the history of educational ethnography. *Annual review of Anthropology*, 411-429.

انجمن ژئوپلیتیک ایران

فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه ای)

دوره ۱۳، شماره ۵۲، پاییز ۱۴۰۲

شاپا چاپی: ۶۴۶۲-۲۲۲۸ شاپا الکترونیکی: ۲۱۱۲-۲۷۸۳

Journal Homepage: <https://www.jgeoqeshm.ir/>

مقاله پژوهشی

انسان شناسی آموزش معماری: کنشی مردم شناسانه از منظر ویژگی های جغرافیایی و تفاوت جنسیتی ادراک در بین دانشجویان معماری دانشگاه وان ترکیه

سید کسری میریادیاب - دانشجوی دکتری گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران

ایرج اعتصام* - استاد، گروه معماری و شهرسازی دانشگاه تهران، ایران

جمال الدین سهیلی - دانشیار گروه معماری، واحد قزوین، دانشگاه آزاد اسلامی، قزوین، ایران

اطلاعات مقاله	چکیده
<p>شماره صفحات: ۶۲۳-۵۹۱</p> <p>از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید</p> <p>واژه های کلیدی: انسان شناسی، فرهنگ، آموزش معماری، دانشجویان معماری، طراحی مشارکتی، تفاوت جنسیتی ادراک.</p>	<p>این پژوهش به دنبال آن است که بتواند تحلیل درستی را با مشاهده ی نگارنده جهت کشف رفتار یه یادگیری دانشجویان در فرهنگ خارج از فرهنگ ایران اما تقریباً نزدیک در بعضی امور را مورد مطالعه قرار دهد. برای انجام این مطالعه طی یک سفر که به عنوان سخنران مدعو مدرس مدعو برای یک ترم تحصیلی در دانشگاه وان ترکیه مشغول به فعالیت بودم شانس این را داشتم مثل یک بومی در میان بومیان تجربه ادراک ی مردم را لمس کنم، بنابراین سعی کردم علاوه برداشتن دانش زبان ترکی دانشجویان محلی با آن ها ارتباطی دوستانه برقرار کنم و نزدیک تر از یک مدرس خارجی برای آن ها باشم به نحوی که در بسیاری از امور از حمایت های آن ها برخوردار بودم و من را به شهر می بردند و مطابق با رشته ی تحصیلی و علایق من بناهای تاریخی و فرهنگی را به من نشان می دادند. داده ها با روایت پردازی های مردم نگاری در قالب واحدهای گلچین فیلد نوت-کامنتاری ارائه و مورد تحلیل قرار گرفته است؛ و سپس با مطالعه متون در باب تفاوت جنسیتی ادراک و تحلیل محتوی آن مورد مقایسه قرار گرفته است. نتایج منطبق بر مطالعات پیشین مبنی بر تفاوت جنسیتی ادراک در جزئیات، به خاطر آوری معماری، عمق وسعت دید، شاخص های بصری و تقسیم بندی فضا هست و همچنین در بخش آموزش برخلاف تصور مرسوم که دانشجویان باید اخوت با کتاب و مطالعه داشته باشد یا تمام زمان خود را در کلاس درس بگذرانند، من نحوه ی یادگیری دانشجویان این دانشگاه را به فرهنگ ربط می دهم؛ و گمان می کنم تولد این فرهنگ علاوه بر مقوله های عاطفی و دوستانه منجر به ارتقای انگیزه جهت بهبود کیفیت تحصیلی دانشجویان این دانشگاه شده است.</p>

استناد: میریادیاب، کسری؛ اعتصام، ایرج؛ سهیلی، جمال الدین (۱۴۰۲). انسان شناسی آموزش معماری: کنشی مردم شناسانه از

منظر ویژگی های جغرافیایی و تفاوت جنسیتی ادراک در بین دانشجویان معماری دانشگاه وان ترکیه. فصلنامه جغرافیا

(برنامه ریزی منطقه ای)، ۱۳(۵۲). صص: ۶۲۳-۵۹۱

DOI: 10.22034/jgeoq.2023.382632.4000

مقدمه و بیان مسئله

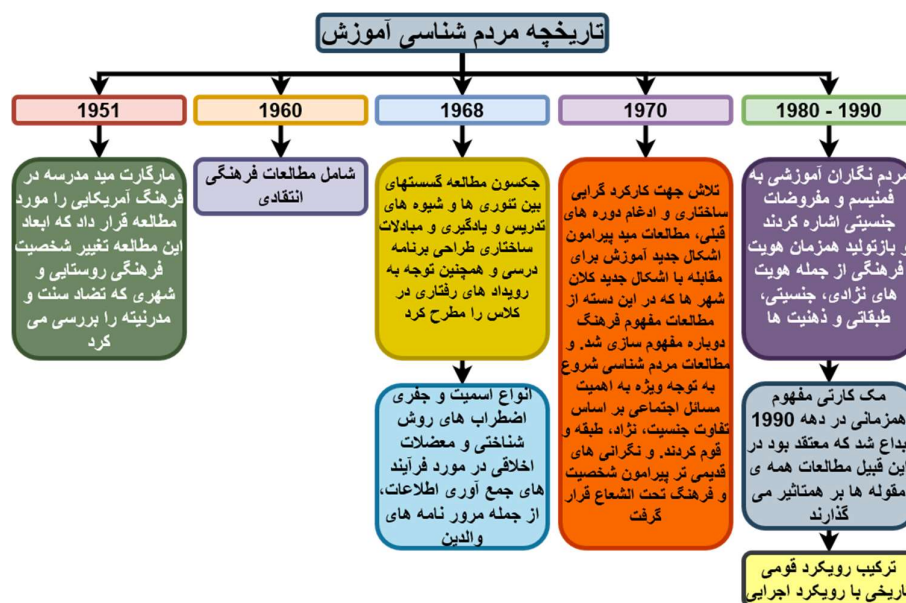
در دهه‌های اخیر، در تحقیقات معماری استفاده از روش‌های میان‌رشته‌ای به دلیل ارائه رویکردها و نگاه‌های جدید توسعه پیدا کرده است. از آنجایی که ماهیت معماری چندبعدی است و یک رابطه‌ی دوسویه بین انسان و محیط ایجاد می‌کند؛ و مطالعه انسان در بستر محیط می‌تواند کیفیت بی‌نامی را در احوال معماری شامل شود. همان‌طور که می‌دانیم طراحی یکی از با منزلت‌ترین حوزه‌ها در آموزش معماری است که به نظر ماریانه رودنبرگ Marianne rodenberg کنترل آن در آتلیه‌های معماری در اختیار ستاره‌ها یا ابرستاره‌ها است. (Rodenstein, 1994) از آنجایی که معماران و دانشجویان رشته معماری می‌توانند به‌نوبه خود در هدایت نوشته‌های اندیشمندان مؤثر باشند، نتایج مطالعات انجام‌شده از جمله رساله دکتری نگارنده بر این امر تأکید دارد که یک معمار در حین آموزش طراحی معماری قطعاً باید به علم انسان‌شناسی رجوع کند. امروزه معماران بارها برای یافتن نظریه‌ای برای طراحی یا در جستجوی چارچوبی انتقادی برای عمل، به اندیشمندان حوزه فلسفه نگرسته‌اند. شاید نزدیک شدن به متن‌های اصلی بافهم ناچیز محتوایشان رعب آورد به نظر آید اما پیش‌زمینه‌های ذهنی موجود از این متن‌ها، به‌ندرت به کشفی درخور برای حوزه معماری و جزئیات آن منجر می‌گردد. در این بین نگارنده بر آن شد تا مسئله آموزش را از حوزه‌ی علم انسان‌شناسی تحت ذره‌بین قرار دهد. نگارنده معتقد است معماران با خوانش علم معماری از منظر انسان‌شناسی می‌توانند در بستر تجربه‌های بدنمند قرار بگیرند و با مشاهده‌ی خود درک تفاوت‌های ذهنیت افراد را تشخیص دهند. چراکه ایریگاری معتقد است که ذهنیت‌های متفاوت میان انسان‌ها، نقشی مهم در تولید معماری و به تجربه درآمدن آن ایفا می‌کند. (Irigaray, 2004; Rawes, 2007)؛ بنابراین خالی بودن جای علم انسان‌شناسی در مسیر آموزش معماری من راغب این امر کرد که انسان‌شناسی آموزش طراحی معماری را، در بستری آموزشی مورد مطالعه قرار دهم و خود یک تجربه‌ی زیسته در فرهنگ دیگر را در مواجهه با رفتار طراحی به نگارش درآورم، چراکه هر فرهنگی مدل حسی خود را می‌سازد که دارای ارزش‌های متفاوتی است و بر ادراکات حسی متفاوتی تأکید می‌ورزد. (Howes, 1991). بعد از تدوین این مقاله به‌صراحت می‌توانم نظر سایر محققین را با مضمون این امر که تجربه‌گرایی و عقل‌گرایی می‌بایست به نفع تجربه زیسته عقب‌نشینی کنند (Vindhol Evensen, 2018) مجدداً تأکید کنم؛ و این حضور بدنمند انسان‌شناس در بستر مورد مطالعه قطعاً ما را به باور مرلوپونتتی نزدیک‌تر می‌کند که بدن شرط امکان تحقق هر نوع تجربه‌ای محسوب می‌شود (Crossley, 2012) چراکه تجربه‌ی زیسته حاکی از توجه بازشکافی ابعاد کامل و ساحت وجودی انسان است (Van Manen, 2016)؛ بنابراین تجربه‌ی انسان‌شناس در مواجهه با بستر مطالعه اگر بدون فهم جامعی از مکان که دربرگیرنده مشخصات انسانی باشد، مشکل می‌توان علت ویژه بودن بعضی از مکان‌ها را توضیح دهد (Seamon & Sowers, 2008) همچنین نزدیک و دور شدن، گرد چیزی گشتن، بالا رفتن، پایین آمدن، داخل شدن، و خارج شدن همگی کارهایی هستند که ما را به سازمان دادن آنچه می‌خواهیم در محیطی خاص حس کنیم دعوت می‌کند (Pallasmaa, 2012; Von Meiss, 2013). تجربه‌ی زیسته از مرزهای هر مفهومی، هر شخصی، هر جامعه‌ای سرریز می‌کند. به همین دلیل ما را به دیدگاهی دیالکتیکی از زندگی می‌برد که بر تأثیر متقابل تأکید دارد. پس همان‌طور که گفته شد علم انسان‌شناسی را می‌توان حاصل یک تجربه‌ی شخصی دانست (Geertz, 1973) تجربه‌ای ویژه توسط یک فرد خاص در یک موقعیت منحصر به فرد دانست. نه مجموعه‌ای از دیتاها و حقایقی که از گذشته به ما رسیده است. واضح‌تر می‌توان گفت فاصله گرفتن از خود و نزدیک شدن به دیگری؛ که در آن خود (=انسان‌شناس) و دیگری (=افراد مورد مطالعه) وارد رابطه‌ای انسانی می‌شوند و این رابطه مثل هر رابطه انسانی دیگر است. (Crapanzano, 2013). در اصل ماهیت آن یک تجربه‌ی شخصی، و بیان حسی است. (Strathern, 1996) (Lock, 1993) (Herzfeld, 2001) که اگر فقط یک نکته‌ی بنیادی برای همه داشته باشد زندگی کردن با دیگری و درگیر شدن با آن است. در کل اتنوگرافی چیزی برای تقلید وجود ندارد و تلاش نمی‌کنیم خودمان و دیگری را در مسیر گم کنیم. این کار می‌تواند رشد و توانمند کردن محقق را به سمت بیانگری غنی‌تر تشویق کند چیزی که دغدغه‌ی آن از سال ۱۹۷۰ بین انسان‌شناسان مورد اهمیت قرار گرفت. انسان‌شناسی ریشه در روایت کردن دارد اما بایبانی حساس، تودرتو، ظریف، پیچیده، منعطف و سیال و پویا. به‌نحوی که نگارش متن آن فراز و نشیب‌ها ریز و بم‌ها و

نوسانات زندگی زیسته را در پرتو مسیری تازه قرار می‌دهد. (M. Jackson, 2012). پس همان‌طور که در این علم پیداست عمل تفسیر یا روایت را می‌توان بانامیدن آدم به ابژه‌های جهان مقایسه کرد (Leonardo, 2003). درمجموع باید گفت روش قوم‌نگاری محقق را قادر می‌سازد تا آنچه را که در یک جامعه یا گروه اجتماعی می‌گذرد به‌اندازه یکی از اعضای آن بتواند پیش‌بینی و توصیف و تفسیر کند. (Wolcott, 2003, 2016) بنابراین، این پژوهش تلاش می‌کند تا تجربه‌ی زیسته‌ی یک معمار در مقام انسان‌شناس را با رویکرد بررسی تفاوت جنسیتی ادراک دانشجویان در فرهنگی دیگر که منجر به شناخت کیفیات ادراکی آن‌ها از محیط ساخته‌شده می‌شود با تکیه بر مطالعات تجربی محققان در این زمینه و تحلیل محتوی آن‌ها مورد تطبیق قرار دهد چراکه ایریگاره معتقد است فضا از طریق حواس و مبتنی بر جنسیت، ادراک می‌گردد. (Rawes, 2007). از این‌رو این مطالعه ما راغب کرد که تجربه نگارش آن را در فرهنگ دیگر داشته باشیم چون این نکته را باید دانست که جنس و جنسیت با حدود بدن افراد تعریف نمی‌شود، بلکه با مناسبات اجتماعی ارتباط دارد و از طریق فضا شکل گرفته و بسط پیدا می‌کنند (Tonkiss, 2005) محققان معتقد هستند در فرهنگ‌های مختلف و سایر طبقات اجتماعی مفهوم آن می‌تواند تغییرپذیر باشد. (Holmes, 2008).

پیشینه مردم‌شناسی آموزش

همان‌طور که بررسی پیشینه مطالعات قوم‌نگاری، مردم‌نگاری یا انسان‌شناسی نشان می‌دهد قدرت نفوذ آن در سایر علوم است که یکی از آن را می‌توان انسان‌شناسی آموزش دانست؛ بنابراین مطالعه یون نسبت به بررسی تاریخچه این موضوع منبع بسیار غنی‌ای برای شناخت پیشینه‌ی مردم‌نگاری آموزش است (Yon, 2003) نگارنده ضرورت لزوم بررسی آموزش را از منظر انسان‌شناسی به نقل از جورج اسپیندلر که در اولین کنفرانس انسان‌شناسی آموزشی در سال ۱۹۵۴ برگزار شد می‌نویسد. انسان‌شناسی می‌تواند به روشن کردن رفتار انسان در موقعیت‌های آموزشی کمک کند. همان‌طور که در مورد رفتار در کارخانه‌ها، بیمارستان‌ها، جوامع دهقانی، تأسیسات نیروی هوایی، رزرواسیون هند، شهرهای نیوانگلند و جوامع ابتدایی مختلف ... مفاهیم و داده‌های حوزه‌های خاص و نسبتاً جدید در انسان‌شناسی، مانند شخصیت و فرهنگ (انسان‌شناسی روان‌شناختی) و پویایی‌های فرهنگی (تغییر فرهنگ و فرهنگ پذیری) مستقیماً مرتبط هستند. (Carspecken et al., 2002; G. Spindler, 1955; G. D. Spindler & Spindler, 1983; D. Spindler, 1973, 2022) باید دانست مارگارت مید در سال ۱۹۵۱ مدرسه در فرهنگ آمریکایی را مورد مطالعه قرار داد که در آن تصاویر مدرسه کوچک قرمز رنگ به‌عنوان نماد ثبات، دموکراسی و تغییر تدریجی در جامعه‌ی آمریکا با مدرسه‌ی مدرن شهری به‌عنوان فاقد شخصیت معماری برای فرزندان فقرا، مهاجران و دیگران را به‌وضوح تشریح کرد؛ که این ابعاد مطالعه تغییر شخصیت فرهنگی روستایی و شهری که تضاد سنت و مدرنیته را بررسی می‌کرد از جمله مضامین غالب دوره شکل‌گیری قوم‌نگاری آموزشی بود. (Mead, 1951) مطالعات قوم‌نگاری آموزشی در آغاز دهه ۱۹۶۰ فراتر از مدارس و فراتر از رشته انسان‌شناسی حرکت کرد و شامل مطالعات فرهنگی انتقادی شد. گرایش‌های زیادی در باب قوم‌نگاری آموزشی تجویز شده است که هر کدام کارکردهای درک شده از مدرسه را مورد مطالعه قرار داده است؛ اما در مطالعه‌ی سیلی در سال ۱۹۶۴ استدلال می‌کند که اگرچه مدرسه ممکن است توسط جامعه ایجاد شده باشد، اما هدف آن بازنمایی جامعه آن‌گونه که هست نیست، بلکه یادآوری آن به چیزی است که می‌خواهد باشد. (Eisner, 1965; Ulich, 1964) در مطالعه‌ی دیگر جکسون ۱۹۶۸ فرهنگ‌های زندگی در کلاس‌های درس را مورد مطالعه قرار داده است و از مدرسه به‌عنوان یک عالم کوچک از جامعه‌ای که در آن خدمت می‌کند یاد می‌کند. او بسیار تأکید به اهمیت مشاهده برای محققان حوزه‌ی آموزشی دارد. او در این مطالعه گسست‌های بین تئوری‌ها و شیوه‌های تدریس و یادگیری را شناسایی کرد. تا جایی که جکسون به نقش‌های متعدد معلمان در کلاس به‌عنوان دروازه بان، گروه‌بان تدارکات و نگهبان زمان اشاره کرده است؛ و همچنین بر ارزش مطالعه ویژگی‌های غالب در مبادلات ساختاری طراحی برنامه درسی تأکید دارد. او در حوزه پیرامون زندگی کردن در کلاس می‌نویسد رویدادها مانند خمیازه کشیدن دانش‌آموزان یا اخم‌های معلمان می‌تواند حاوی اطلاعات بیشتری نسبت به آنچه در نگاه اول به نظر می‌رسد به ما بدهد؛ که این‌ها را جز احساساتی می‌داند که در توصیف تحقیقات آموزشی یا کلیت انسان‌شناسی بازتاب می‌یابد. (P. W. Jackson, 1968) در مطالعه‌ی دیگر اسمیت و جفری در سال ۱۹۶۸ انواع اضطراب‌های روش‌شناختی و معضلات اخلاقی در مورد فرآیندهای جمع‌آوری اطلاعات، از جمله مرور نامه‌های والدین که مردم نگاران بعدی را به خود مشغول کرده است. (Smith & Geoffrey, 1968) ولکات و لکات ۱۹۷۳ نقش انسان‌شناس را به‌عنوان ناظر و شرکت‌کننده در گروهی می‌داند

که بر توصیف به‌جای تفسیر در رسیدن به مضامین تأکید می‌کند. مردم‌نگاری آموزشی در دهه ۱۹۷۰ تلاش در جهت کارکردگرایی ساختاری و ادغام دوره‌های قبلی می‌کند؛ مانند مطالعات مید پیرامون اشکال جدید آموزش برای مقابله با اشکال جدید کلان‌شهرها که در این دسته از مطالعات مفهوم فرهنگ دوباره مفهوم‌سازی شد؛ و مطالعات مردم‌شناسی شروع به توجه ویژه به اهمیت مسائل اجتماعی بر اساس تفاوت جنسیت، نژاد، طبقه و قوم کردند؛ و نگرانی‌های قدیمی‌تر پیرامون شخصیت و فرهنگ تحت‌الشعاع قرار گرفت. (Ogbu, 1974, 1979; Rist, 1990) در بازه دهه ۱۹۸۰ تا ۱۹۹۰ مردم‌نگاران آموزشی به فمینیسم و مفروضات جنسیتی اشاره کردند. (Grant, Horan, & Watts-Warren, 1994; Hall & Sandler, 1982; Holland, 1990) (Eisenhart, & Eisenhart, 1990) تمرکز این مطالعات بر این بود که مردم‌نگاری آموزشی نباید بر روابط طبقاتی پیروی کند بلکه باید بر بازتولید هم‌زمان هویت فرهنگی از جمله هویت‌های نژادی، جنسیتی، طبقاتی و ذهنیت‌ها متمرکز شود. (Bourdieu, 1990) (Bourdieu & Passeron, 1977) که به باور مک کارتی مفهوم هم‌زمانی در دهه ۱۹۹۰ ابداع شد که معتقد بود در این قبیل مطالعات همه‌ی مقوله‌ها بر هم تأثیر می‌گذارند و نمی‌توان این دسته‌ها را یک‌بعدی نامید مثلاً طبقه را نمی‌توان به‌راحتی از جنسیت و جنسیت را از نژاد مجزا کرد. (McCarthy, 1990). با پیشرفت دهه ۱۹۹۰ مردم‌نگاری‌هایی که پیرامون کارکردهای ناهم‌زمان مقوله‌های هویتی ساخته‌شده بودند، آن‌هایی را گسترش دادند که رویکردی قومی - تاریخی را با رویکرد اجرایی ترکیب می‌کردند. (Foley, 1991) (Gordon, 2001) قوم‌نگاری آموزش مانند سایر مردم‌نگاری‌ها با شناخت عوامل موضوعی که همه طرف‌های درگیر در تولید متن را شکل می‌دهند. بیشتر به خود بازتاب می‌شود. (Foster, 1995; Hicks, 1996; Levinson & Holland, 1996; Rockwell, 2000) باید گفت مردم‌شناسی آموزش با توسعه انسان‌شناسی کاربردی فعالیت خود را شروع کرد؛ اما گرچه این تحولات در راستای قوم‌نگاری مسئله مردم‌شناسی آموزش را متمایز کرد اما تأکید بر ارتباط با علوم اجتماعی را به‌وضوح به نمایش می‌گذارد و به‌عنوان روشی برای مطالعه علوم اجتماعی و فرهنگی مورد استفاده قرار می‌گیرد. این شاخه‌های مختلف را در مطالعات انسان‌شناسی به نقل از اسپیندلر می‌توان افزایش شهاب‌سنگ نامید که در تولید قوم‌نگاری آموزشی توصیف می‌کند.

شکل ۱. نگاهی اجمالی بر پیشینه مردم‌شناسی آموزش منبع رساله دکتری نگارنده اول ۱۴۰۰

انسان‌شناسی ادراکات حسی مبتنی بر تفاوت جنسیت

نگارنده معتقد است که این‌که می‌گوییم زن و مرد باهم برابر هستند یک مسئله‌ی اخلاقی و سیاسی است ولی تفاوت‌های آن‌ها یک مسئله‌ی فردی و علمی است. محققان بر این باور هستند که انسان‌ها ادراکات مختلفی از محیط پیرامون خود دارند. این ادراک‌ها و حافظه فضایی در طی زمان و در سن‌های مختلف از نوزادی تا سالخوردگی قابل‌تغییر است (Connellan, Baron-Cohen, & Ahluwalia, 2000) (Cohen, Wheelwright, Batki, & Ahluwalia, 2000). تحقیقات نشان داده است که کشف رابطه‌ای بین تمایز و تأثیر درک افراد از فضاهای واقعی و مجازی وجود دارد (Henry & Furness, 1993) (Paes, Arantes, & Irizarry, 2017). کلمه‌ی محیط آن‌قدر کاربرد دارد که تشخیص معنای آن مشکل شده است. (Porteous, 1971) اما تمایز ادراک می‌تواند تفاوت انتخاب افراد را در استفاده از محیط، تحت تأثیر مستقیم خود قرار دهد. (Granié, Brenac, Montel, Millot, & Coquelet, 2014) مطالعه‌ای بر روی نوزادان نشان می‌دهد باینکه نوزادان هنوز تحت تأثیر شرایط فرهنگی و اجتماعی قرار نگرفته‌اند تفاوت‌های جنسی در ادراک آن‌ها از جنبه‌ی زیست‌شناختی وجود دارد (Connellan et al., 2000). تفاوت زیادی بین ادراک محیطی افراد توسط حواس در افراد میان‌سال و جوان در ادراک آسایش حرارتی و طراوت و کیفیت هوای (تهویه) در هنگام استنشاق وجود دارد (Wu, Liu, Li, Cheng, & Kong, 2018) تفاوت مردان و زنان (Sabinelli, Fleisch, Bradley, Fitzsimmons, & Lang, 2004) در رفتار (Schaap, Stedham, & Yamamura, 2008) در عملکرد شناختی و عاطفی و احساسی (Montagne, Kessels, Frigerio, de Haan, & Perrett, 2005)؛ و در ادراک زن و مرد هم از این قاعده‌ی مثنی نیست و هرکدامشان از یک فضا درک متفاوتی دارند. (Edwards & Coleman, 2004) (Bodin Danielsson & Theorell, 2019) (Yildirim, Akalin-Baskaya, & Celebi, 2007) (Jiang, Mak, Larsen, & Zhong, 2017). پس دانستیم ادراک از یک محیط به عوامل مختلفی چون شغل، تحصیلات، فرهنگ، و سایر عوامل روان‌شناختی و محیطی و سایر عوامل از جمله جنسیت بستگی دارد (Eisler, Eisler, & Yoshida, 2003) که این تفاوت جنسیتی را با رویکرد انسان‌شناسی ادراکات حسی مورد تحلیل قرار می‌دهیم. جنسیت ویژگی‌های شخصیتی و انگیزه‌های شخصی نیز ادراک متفاوتی از محیط به وجود می‌آورند. زن و مرد هم هرکدامشان از یک فضا درک متفاوتی دارند. (Akalin-Baskaya & Yildirim, 2007) مردان و زنان یک دنیای واحد را از زاویه دید متفاوتی نگاه می‌کنند. این امر به خاطر این است که زنان ادراک جزئی دارند و مردها ادراک کلی. خانم‌ها تمام جزئیات را می‌بینند و آقایان فقط کلیات را می‌بینند. از این لحاظ سرعت ادراک در زن‌ها بیشتر است یعنی فرد با سرعت و دقت متوجه جزئیات امری شود و سپس توجه خویش را معطوف به مرحله‌ی دیگری از درک کند. می‌توان گفت زن‌ها در تشخیص رنگ‌ها و ادراک اندازه‌ها برتری قابل ملاحظه‌ای نسبت به مردها دارند. تحقیقات نشان می‌دهد زن‌ها بین رنگ صورتی تا بنفش، طیف گسترده‌ای از رنگ‌ها از قبیل صورتی، سرخابی، یاسی، بادمجانی، پوست‌پیازی و نهایتاً بنفش را شناسایی می‌کنند و زن‌ها اختلاف بسیار ظریف رنگ‌ها را بهتر درک می‌کنند، در صورتی که این تنوع رنگ با جزئیات در مردها نیست (Ra'ei, 2001). مطالعات دیگری نشان می‌دهد که معانی و مفهوم رنگ‌ها برای دو جنس متفاوت است طبق مطالعه‌ای که صورت گرفته رنگ قرمز برای مردان حس و ادراک تحریک‌کنندگی دارد. (Elliot & Niesta, 2008). حساسیت پوست زنان به لمس و فشار تقریباً ده برابر مردان است. تحقیقات نشان داده است پسری که قوی‌تریم حس لامسه را داشته باشد در مقابل دختری که ضعیف‌تریم حس لامسه را داشته باشد بازهم حس لامسه‌ی پسر در مقابل خانم ضعیف‌تر است. باوجود این تفاوت‌های ادراکی تلاش می‌کنیم تا تعریف درستی از دیدگاه صاحب‌نظران پیرامون جنس و جنسیت ارائه کنیم.

با این‌وجود جنس، یک واقعیت جسمی و زیست‌شناختی بوده و جنسیت یک مفهوم اجتماعی است که در ساختار اجتماعی شامل مفاهیم مردانگی و زنانگی در فرایند اجتماعی شدن افراد است (Cuthbert, 2008) جنس بر اساس تفاوت ویژگی‌های جسمی به وجود می‌آید، در صورتی که جنسیت معرف باورها و رفتارهایی است که مرد یا زن بودن را نشان می‌دهند و مفهوم آن در فرهنگ‌ها و طبقات مختلف اجتماعی تغییرپذیر است (Holmes, 2008). روبرتسون جنسیت را تفاوت‌های اکتسابی فرهنگی بین مردان و زنان می‌داند (Robertson, 1989). تحقیقات صورت گرفته حاکی از آن است که زنان و مردان به‌گونه‌ای مسالمت‌آمیز در فضا با یکدیگر همزیستی می‌کنند و تجربیات متفاوتی از آن دارند. (استیون، دبور، ۱۳۸۸). همان‌طور که قبلاً اشاره شد جسم یک واقعیت جسمی و

زیست‌شناختی بوده و جنسیت یک مفهوم اجتماعی است که در ساختار اجتماعی شامل مفاهیم مردانگی و زنانگی در فرآیند اجتماعی شدن افراد است (Cuthbert, 2006, p.128) جنس و جنسیت با حدود بدن افراد تعریف نمی‌شود بلکه با مناسبات اجتماعی ارتباط دارد و از طریق فضا شکل گرفته و بسط پیدا می‌کند (tonkiss, 2006, p.147)؛ اما جنس تفاوت بیولوژیکی میان زن و مرد است و جنسیت شامل رفتارها، نقش‌ها، فعالیت‌ها و نگرش‌ها و مسئولیت‌های منسوب به زن و مرد در یک جامعه است. (جزئی ۱۳۸۰) جنسیت تفاوت اکتسابی وابسته به فرهنگ است که بین زن و مردان تعریف می‌شود (رابرتسون ۱۳۷۲) در کل می‌توان چنین برداشت نمود که جنسیت انتظارات اجتماع از رفتار مناسب برای هر جنس است. (Giddens, Duneier, Appelbaum, & Carr, 1991) مفهوم جنسیت دارای بار فرهنگی است و در فرهنگ‌ها و اجتماع‌های فرهنگی متفاوت دچار شکل‌پذیری می‌شود. «مارگرت مید» توضیح می‌دهد که در جوامع میان زن و مرد تفاوت‌هایی روانی (Hosseinzadeh, 2012) وجود دارد و نوع آن‌ها با توجه به فرهنگ‌ها متفاوت است و این نقش‌های جنسیتی است که قابل تغییر کردن است؛ بنابراین در طراحی‌های وابسته به جنسیت هم باید بر ایجاد شرایط عینی مناسب برای زن و مرد و هم برای نیازهای خاص آنان در جامعه تأکید شود. این نکته را نگارنده مجدداً تأکید می‌کند که آگاهی و داشتن دانش تفاوت‌های زن و مرد برای همه‌ی طراحان امری ضروری است تا بتوانند محیطی مطلوب را برای هر دو جنس با کیفیت بالا طراحی کنند، این کار ممکن نمی‌گردد مگر با انجام تحلیل جنسیتی. در واقع تحلیل جنسیتی عبارت است از فهرستی برای تشخیص حوزه‌های فعالیت مردان و زنان، تشخیص پایگاه و مسئولیت مردان و زنان در جامعه و چگونگی دسترسی آنان به منابع، منافع و فرصت‌های زندگی مدنی. (تورس ۱۳۸۷) در این دانش باید دانست که زنان و مردان تفاوت‌های بسیاری باهم دارند که دانشمندان علم روانشناسی جنسیت این تفاوت‌های مرد و زن سه جنبه‌ی زیست‌شناختی، روان‌شناختی و جامعه‌شناختی را معرفی می‌کنند. بر اساس تحقیقات به عمل آمده، اولین آزمایش‌های علمی ثبت‌شده درباره تفاوت بین زن و مرد، توسط فرانسیس گالتون در سال ۱۸۸۲ انجام شده و در موزه لندن نگهداری می‌شود. (Pease & Pease, 2016) یک دانشمند آمریکایی به نام چسپلر برای از بین بردن تعصب بی‌جای جنسیتی در برابر زنان و مردان، ادراک سه‌بعدی این دو جنسیت را آزمایش کرد. این پژوهشگر دریافت که علی‌رغم حجم کوچک‌تر مغز زن نسبت به مرد، هوش عمومی زن ۳ درصد بیشتر از مرد بود. وقتی مرحله حل جدول مارپیچ آزمون فرارسید، مردان بدون توجه به خاستگاه فرهنگی‌شان، به صورت چشمگیری و با برتری ۹۲ درصد به ۸ درصد، زنان را پشت سر گذاشتند که در حقیقت چنین نتیجه‌ای ادراک سه‌بعدی مردان را به اثبات می‌رساند. (Pease & Pease, 2016). در پژوهشی که به روش آزمایشی انجام شده است ناصر براتی تحقیق خود را بانام ادراک محرک‌ها در محیط کنترل شده و تأثیر جنسیت بر آن انجام داد و در نتایج آن به این امر که تمایز در ادراک زنان و مردان از فضا است اشاره کرده است (فصلنامه علمی پژوهشی باغ نظر، شماره هفده سال هفتم، ۱۳۹۰) در پژوهشی دیگر که در راستای مورد دوم پیشینه معماری و جنسیت است هانی ارجمندی در مقاله‌ی خود با عنوان خوانش جنسیتی گردشگران ایرانی از فضاهای باز شهری اروپایی (نمونه موردی فضاهای باز شهری در فرانسه و ایتالیا) تلاش می‌کند تا توسط فضای معماری عناصر تأثیرگذار بر ادراک مردان و زنان را مورد مطالعه قرار دهد و فضا را از طراحی‌های تک جنسیتی دور کند و به سمت طراحی متعادل‌تر سوق دهد. (فصلنامه هنر و تمدن شرق، سال چهارم، شماره چهاردهم، ۱۳۹۵) و در مقاله‌ای دیگر اندر و همکاران با عنوان قرمز نماد رمانتیک، مشخص‌کننده میزان جذب مردان توسط لباس بانوان فعالیت‌هایی به صورت آزمایشی صورت گرفته که نتایج آن از باب روانشناسی رنگ در این مقاله استفاده شده است. (ادوارد و همکاران ، ۲۰۰۸). در تحقیقی با عنوان نگرش روان‌شناختی به نقش جنسیت در قابلیت‌های ادراک فضای معماری که رفیع‌ه‌الله حج و میر سعید موسوی در تابستان ۹۷ که در مجله آرمان شهر به چاپ رسیده است کار نمودند در خصوص میزان توجه زنان و مردان به عناصر بصری در بدورد به فضای معماری بود که شامل زیر گزینه‌های ۱-رنگ و ترکیب رنگ‌ها، ۲-اشکال هندسی، ترکیب فرم‌ها و شکل‌ها، ۳-چیدمان و مبلمان فضا، ۴-ابعاد وسعت فضا، ۵-نور و روشنایی بود نتایجی از قرار زیر به دست آمد که در عنوان اول رنگ‌ها میزان توجه زنان به نقش رنگ در شکل‌دهی به فضای معماری بیشتر از مردان است و در عنوان دوم اشکال هندسی، نتایج نشانگر این بود که مردان ادراک بیشتری در این موضوع دارند و بیان می‌کند که ادراک کلی مردان و درک سه‌بعدی بالایی در مردان نسبت به زنان وجود دارد؛ و در مورد سوم که چیدمان و مبلمان فضا است نتایج نشان داد که زنان در سطح خیلی زیاد و اختلاف قابل توجه به چیدمان و مبلمان فضای معماری توجه دارند و این امر ناشی از توجه به جزئیات در زنان است و زنان بیشتر از مردان به تزئینات و دکوراسیون فضای معماری توجه دارند. در مورد چهارم نتایج حاکی از آن است که ادراک مردان از زنان بسیار

بالاتر است و این امر به دلیل بیولوژیکی ادراک فضایی و کلی بالاتری را دارا هستند؛ و مورد آخر که نور بود نتایج نشان می‌دهد زنان به علت وجود هورمون استروژن نسبت به نور مناسب حساس هستند و بنابراین بیشتر از مردان به نور و روشنایی توجه نشان می‌دهند و می‌توانند طیف وسیعی از ترکیب نوری و رنگی را احساس کرده و بشمارند. کلیت این نتایج نشان می‌دهد که مردان به علت اینکه کلیات و جزئیات را به‌طور کلی در کنار هم ادراک می‌کنند در تمامی سطوح سنجش به زنان برتری دارند در واقع زنان جزئیات را بیشتر مورد توجه قرار می‌دهند و آن‌ها را به خاطر می‌سپارند.

محققان معتقد هستند که تفاوت زن و مرد از منظر زیست‌شناختی به قبل از تولد مربوط می‌شود؛ و افراد قبل از این که به دنیا بیایند و تحت تأثیر اجتماع قرار بگیرند این تفاوت‌ها را با خود به همراه دارند. روگرز معتقد هست که مهم‌ترین تفاوت زن و مرد در کروموزوم‌های آن‌ها است (زن XX و مرد XY). او معتقد هست که هرمون اندروژن و تستوسترون نقش مشخصی در رفتار پرخاشگری و سایر رفتارهای جنسی مرد دارد به همین دلیل پسران بیشتر از دختران در بروز رفتار پرخاشگرانه مشاهده شوند. (Rogers & Rogers, 2001) پیز معتقد است که این تفاوت‌ها در ساختار مغز دو جنس نیز مشاهده می‌شود به طوری که نیمکره سمت چپ مغز در زنان فعال‌تر است و آن قسمتی که مختص ارتباط کلامی است بیست تا سی درصد وسیع‌تر از مغز مردان است و بنابراین آن‌ها توانایی‌های بهتر کلامی و خلاقیت کلامی و همچنین خواندن و دریافت اطلاعات دارند (Pease & Pease, 2016) اما روگرز معتقد است که زنان در مهارت کلامی از هر دو نیم‌کره‌ی مغز خود استفاده می‌کنند و مردان فقط قادر هستند که از نیم‌کره‌ی چپ مغز خود استفاده کنند. او اشاره می‌کند زنان می‌توانند هنگام صحبت کردن به مراکز عاطفی مغز رجوع کنند. همچنین او معتقد است از تفاوت دیگر بین زنان و مردان این است که مردان در سنین بالا بافت مغزی بیشتری را نسبت به زنان از دست می‌دهند. (Rogers & Rogers, 2001) زنان از قدرت تصویر ذهنی بالاتری نسبت به مردان برخوردارند و در به خاطر آوری تصویر ذهنی غنی خود از آقایان بهتر عمل می‌کنند. (مجد ۱۳۸۵) در مقابل تجسم فضایی مردان بسیار و تبدیل آن به حالتی سه‌بعدی در مغز قوی‌تر از زنان است (اسفند آباد ۱۳۸۶)

بر اساس نظرسنجی مجله‌ی پراگرسو آرکیکتچر در سال ۱۹۸۹ چهل درصد از معماران زن و مرد معتقد بودند که میان شیوه‌ی طراحی خانم‌ها و آقایان تفاوت وجود دارد. بسیاری از خوانندگان به قابلیت بالای زنان در طراحی ساختمان‌های بیمارستانی مسکونی و آموزشی باور داشتند و در مقابل مردان را به طراحی ساختمان‌های تجاری حکومتی توانا تر می‌دانستند. (Doubilet, 1989) که این نظریه هم به مراتب منتقدانی داشت؛ اما همچنان مطالعاتی در نوع طراحی متفاوت مردان و زنان اشاره شده است که بهتر است به آن‌ها رجوع شود (Goldfrank, 1995) شری آرتزن و کاترین آتونی وضعیت آموزش در مدارس معماری در دهه ۹۰ میلادی را بررسی کردند و نشان دادند که نحوه‌ی برخورد با دانشجویان دختر و پسر در بیش‌تر مدارس معماری متفاوت است و در آموزش غالباً ارزش‌های مردانه به دانشجویان انتقال داده می‌شود. (Ahrentzen, 1996)

شکل ۲. منظرف‌های تفاوت زن و مرد از نگاه علم روانشناسی محیط منبع رساله دکتری نگارنده اول ۱۴۰۰

جدول ۱. تحلیل محتوی آشکار و کدگذاری باز منبع رساله دکتری نگارنده اول ۱۴۰۰

مرد	زن	مقوله/ پارادایم	برچسب/کد/ کیفیت حسی	جملات کلیدی	ابزار	محتوی
کمتری	برتری		رنگ	زن‌ها در تشخیص رنگ‌ها و ادراک اندازه‌ها برتری قابل‌ملاحظه‌ای نسبت به مردها زن‌ها اختلاف بسیار ظریف رنگ‌ها را بهتر درک می‌کنند، در صورتی که این تنوع رنگ با جزئیات در مردها نیست (Ra'eisi, 2001). زنان در درک نثرهای پیچیده و مردان در ادراک بصری - فضایی بهتر عمل می‌کنند. (Halpern, 1998).	بینایی	تفاوت جنسیت
کمتری	برتری		اندازه	چشم‌ان زن در تاریکی بهتر از مردان است. آن‌ها معتقد هستند زنان در تاریکی جزئیات زیادی را می‌بینند اما این عمل در وسعت دید فاصله‌ی کوتاه برایشان میسر است؛ اما برعکس چشم‌ان مرد دیدمستقیم را بهتر می‌بیند. و زنان در روز و مردان در شب هنگام رانندگی موفق‌تر عمل می‌کنند. (Pease & Pease, 2016).		
برتری	کمتری		ادراک بصری/فضایی	زنان به جزئیاتی مثل پنجره‌ها و تزئینات نما و مدل کف سازی بهتر می‌توانند توجه کنند و در مقابل مردان کلیت فضا را بهتر می‌بینند. همچنین باید اشاره کرد که اختلاف زاویه دید زنان با مردان در این است که زنان وسیع‌تر می‌توانند ببینند ولی مردان می‌توانند عمق بیشتری را در مسافت دور مورد تماشای خود قرار دهند. بنابراین وسعت بینایی در زنان نشان می‌دهد که اگر جزئیات محیط بیشتر باشد زنان دچار سردرگمی می‌شوند. همچنین تفاوت دیگری در بینایی دو جنس در تشخیص رنگ است. مردان تفاوت جزئی رنگ‌ها را تشخیص نمی‌دهند. (rogers and rogers 2001)		
کمتری	برتری		دید تاریکی/جزئیات	شناوبی در زنان بهتر از مردان است و زنان در تشخیص صدا فوق‌العاده هستند (Pease & Pease, 2016). از نظر شناوبی زنان نسبت به مردان، نسبت به سطح سروصدا حساس‌تر، و قدرت ادراک آن‌ها بیشتر است (Yang, Moon, & Kim, 2018) اما مردان در جهت‌یابی صدا از منبع انتشار یافته موفق‌تر هستند (Pease & Pease, 2016). محققان بر این باورند که قدرت شناوبی در زنان برتر از مردان است و نسبت به محرک‌های صوتی زنان بیشتر از مردان حساسیت شناوبی دارند؛ بنابراین زنان در محیط شلوغ بیشتر از مردان انرژی مصرف می‌کنند. (مجد ۱۳۸۵).	شناوبی	
کمتری	برتری		تزیینات نما	بوایی حساسیت بوایی زنان بیشتر از مردان است و نشان می‌دهد که حساسیت بوایی مردان بیشتر است (اسفند آباد ۱۳۸۶) به همین دلیل است که زنان از بوی تند محیط بیشتر رنج می‌برند.	بوایی	
کمتری	برتری		مدل کف سازی	ادراک سه‌بعدی در مردان قوی‌تر از زنان است (Pease & Pease, 2016) که مردان می‌توانند نقشه دوبعدی را در مغزشان تبدیل به نقشه سه‌بعدی کنند ولی بیشتر زنان نمی‌توانند	تمام حواس در مسیر ادراک	
کمتری	برتری		جزئیات	نقش تجربه‌های فضایی اشاره می‌کنند و معتقدند که پسران در مقایسه با دختران در محیط‌های پیچیده‌تر فضایی رشد می‌کنند و در محیط‌های باز، بازی می‌کنند. (khosravi, 2003, p58).		
برتری	کمتری		کلیات	تجربه زن و مرد هم در رابطه با فضا نیز تا حدودی متفاوت است. به‌عنوان مثال، زنان فضاهای شهری را به فضاهای امن و ناامن تقسیم می‌کنند (Stevenson, 2003)		
کمتری	برتری		وسعت دید	تحقیقات نشان داده است مردان نسبت به زنان، در اطلاعات فضایی، تشکیل نقشه شناختی در ذهن و درک موقعیت در محیط، به سبب تجسم فضایی قوی‌تر، عملکرد بهتری دارند. در مقابل آن زنان دارای حافظه قدیمی قدرتمندتر با قابلیت به خاطر سپردن جزئیات نسبت به مردان دارا می‌باشند (Pakzad & Bozorg, 2012)		
کمتری	برتری		عمق دید	زنان نقشه‌های شناختی با وسعت کمتر ولی با جزئیات بیشتر و غنی‌تر از محیط دارند (Lang, 2002)		
کمتری	برتری		صدا/اکوستیک			
برتری	کمتری		جهت‌یابی			
کمتری	برتری		تهویه			
برتری	کمتری		ادراک سه‌بعدی			
برتری	کمتری		تجربه فضایی			
کمتری	برتری		دسته‌بندی و تقسیم‌بندی فضا			
برتری	کمتری		درک موقعیت وسعت تشکیل نقشه شناختی در ذهن			
کمتری	برتری		حافظه و به خاطر آوری جزئیات			

فضا	فرم	رنگ در فضا	اشکال هندسی	درک سه‌بعدی	چیدمان و مبلمان فضا	نور فضا	و خانم‌ها بیشتر به فضا و آقایان بیشتر به فرم توجهی ویژه‌ای می‌کنند. (Erikson, 1999)
رنگ در فضا	اشکال هندسی	درک سه‌بعدی	چیدمان و مبلمان فضا	نور فضا			در تحقیقی با عنوان نگرش روان‌شناختی به نقش جنسیت در قابلیت‌های ادراک فضای معماری که رفیعه للحج و میر سعید موسوی در تابستان ۹۷ که در مجله آرمان‌شهر به چاپ رسیده است کار نمودند در خصوص میزان توجه زنان و مردان به عناصر بصری در بدورود به فضای معماری بود که شامل زیر گزینه‌های ۱- رنگ و ترکیب رنگ‌ها، ۲- اشکال هندسی، ترکیب فرم‌ها و شکل‌ها، ۳- چیدمان و مبلمان فضا، ۴- ابعاد و وسعت فضا، ۵- نور و روشنایی بود نتایجی از قرار زیر به دست آمد که در عنوان اول رنگ‌ها میزان توجه زنان به نقش رنگ در شکل‌دهی به فضای معماری بیشتر از مردان است و در عنوان دوم اشکال هندسی، نتایج نشانگر این بود که مردان ادراک بیشتری در این موضوع دارند و بیان می‌کند که ادراک کلی مردان و درک سه‌بعدی بالایی در مردان نسبت به زنان وجود دارد؛ و در مورد سوم که چیدمان و مبلمان فضا است نتایج نشان داد که زنان در سطح خیلی زیاد و اختلاف قابل‌توجه به چیدمان و مبلمان فضای معماری توجه دارند و این امر ناشی از توجه به جزئیات در زنان است و زنان بیشتر از مردان به تزئینات و دکوراسیون فضای معماری توجه دارند. در مورد چهارم نتایج حاکی از آن است که ادراک مردان از زنان بسیار بالاتر است و این امر به دلیل بیولوژیکی ادراک فضایی و کلی بالاتری را دارا هستند؛ و مورد آخر که نور بود نتایج نشان می‌دهد زنان به علت وجود هورمون استروژن نسبت به نور مناسب حساس هستند و بنابراین بیشتر از مردان به نور و روشنایی توجه نشان می‌دهند و می‌توانند طیف وسیعی از ترکیب نوری و رنگی را احساس کرده و بشمارند. کلیت این نتایج نشان می‌دهد که مردان به علت اینکه کلیات و جزئیات را به‌طور کلی در کنار هم ادراک می‌کنند در تمامی سطوح سنجش به زنان برتری دارند درواقع زنان جزئیات را بیشتر موردتوجه قرار می‌دهند و آن‌ها را به خاطر می‌سپارند.

آرایه‌های استخراج شده از ادبیات پژوهش پیرامون تفاوت جنسیتی ادراک

رنگ	اندازه	نور فضا	دید تاریکی جزئیات	دید مستقیم	پنجره‌ها
تزئینات نما	مدل کف سازی	جزئیات	کلیات	وسعت دید	عمق دید
صدا/آکوستیک	جهت یابی	تهویه	ادراک سه بعدی	تجربه فضایی	دسته بندی و تقسیم فضا
ادراک موقعیت	حافظه جزئیات	فضا	فرم	اشکال هندسی	چیدمان فضا

شکل ۳. آرایه‌های استخراج شده تفاوت جنسیتی ادراک منبع رساله دکتری نگارنده اول ۱۴۰۰

روایت نگارنده به‌عنوان بومی در بین بومیان

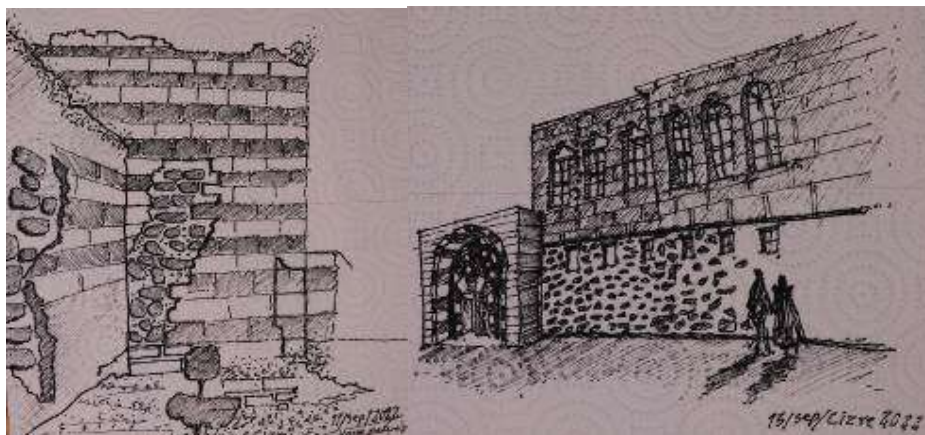
دور اما نزدیک

۱۸ شهریور ۱۴۰۱ بود که از کشور ایران به مقصد ترکیه سفر کردم در این سفر از سمت منطقه‌ی کردنشین کشور عراق عبور کردم و از شهرهای مختلفی چون مسیر اربیل، دهوک، زاخو گذشتم و به مرز ابراهیم خلیل رسیدم. سپس بعد از سوارشدن و منتظر ماندن چندین ساعته برای بازرسی، با دوستان کردی آشنا شدم که ارتباط خود را با مردم کرد ترکیه برای من تعریف

می‌کردند. آن‌ها سعی می‌کردند تفاوت‌های کردهای سورانی و کرمانجی را برای من تعریف کنند. از همه مهم‌تر ذوقی در چشمانشان بود که ما کردهای کرمانجی با شما فارسی‌زبانان لغات مشترکی در کلام همچون (سیاس، سلام، باران یا یامور و...) داریم. بعد از بازرسی مجدداً سوار اتوبوس شدیم و به دومین یا سومین شهر کشور ترکیه به نام جیزره رسیدیم. بعد از کمی گردش در شهر به شیوه بک پکینگ توانستم یک هتل ارزان‌قیمت پیدا کنم و به مدت ده روز در آنجا اسکان داشته باشم. من وقتی وارد این شهر شدم هیچ تصور و شناختی از آن و مردم آن نداشتم، حتی نمی‌دانستم که آرامگاه نوح پیامبر(ع) آنجا واقع شده است یا مرقد «میم و زین» که دو عاشق بسان لیلی و مجنون بودند اما درواقع، آنجا واقع شده است.

شروع داستان تفاوت از میم و زین

سرگذشت میم و زین بسیار جذاب و خواندنی است که شاکله روایت حزن‌انگیز از آن‌ها که هیچ‌گاه به هم نرسیدند باعث تأثیر بسیار زیادی در فرهنگ و معماری این شهر شده است، به طوری که باعث شد اکثر معماری و نماهای این شهر مطابق بنای «بلجا بلک پارک» یا «خانه عمارت» به صورت سیاه‌وسفید باشد. در این ده روز اسکان خودم در شهر جیزره با بیش از پنجاه نفر از دختران جوان و مردم محلی آن منطقه گفتگو کردم برای صرف غذا به منزلشان رفتم و یا آن‌ها تلاش می‌کردند بهترین زمانم را در آن شهر سپری کنم. در هر صورت بعد از آشنایی با مردم این منطقه یاد گرفتم که چگونه با کردها ارتباط برقرار کنم زیرا آن‌ها نکات آموزنده و زیبایی را از تعصب‌هایشان و نگرش و رفتار و گذشته و فرهنگشان آموزش دادند و من گمان می‌کنم این نوع مشاهده که من بدان رسیده‌ام اعلی‌ترین نوع آن است زیرا خودشان از جنس خودشان بودند که در کنارم قدم زدند و با من غذا می‌خوردند و به نوعی نکاتی به من یاد می‌دادند.

شکل ۴. سمت راست: بلجا بلک پارک سمت چپ: خانه عمارت منبع: آرشیو کروکی‌های نگارنده اول ۱۴۰۱

متأسفانه با توجه به این که در مدت حضور من در این شهر هیچ‌گاه سیم‌کارت تهیه نکرده بودم فقط می‌توانستم از اینترنت هتل که بسیار پرسرعت بود استفاده کنم. در این راستا تلاش کردم زمانی که در هتل هستم توسط جستجو در اینترنت بناهای قدیمی و ارزشمند شهر را شناسایی کنم و آن‌ها را درگوشی خود ذخیره کنم تا هرروز صبح برم یک بنا را از پای دریاورم و به روی کاغذ به صورت کروکی ایجاد کنم. در حقیقت کروکی کشیدن برای من زمانی است که تجربه بیشترین آموزش‌ها را در رشته‌ی تخصصی خود به من می‌دهد.

صبح روز بعد که از هتل بیرون آمدم آفتاب سوزانی بود و من با یک پوشه پر از کاغذ دستمال‌کاغذی و یک ست ده‌تایی قلم روانه شهر شدم شدت گرما آن قدر طاقت‌فرسا بود که برای خود چهار لیر یک «بیج بیج» که همان یخ در بهشت خودمان است خریدم؛ اما چون اینترنت نداشتم که توسط نرم‌افزارهای مسیریابی مسیر خود را پیدا کنم صرفاً از مردم می‌پرسیدم که میم و زین از کدام طرف است و آن‌ها هم با هاردا و بورا تلاش می‌کردند من را به هدف اصلی من نزدیک کنند.

مطالعات تخصصی و فوق تخصصی من در دوره سال‌های تحصیل چون بر مبنی تمایز جنسیتی ادراک شکل‌گرفته است سنسورهای ذهنی من بسیار حساس‌تر از سایر افرادی است که شاید به‌سادگی آدرس می‌پرسند؛ بنابراین تنوع پاسخ افراد در ارائه آدرس من راغب کرد تا از افراد بیشتری کمک بگیرم تا بتوانم تجربیات خود را در مقابل تفاوت در آدرس‌دهی زن و مرد ارتقا دهم. در این راستا مکالمات خود را چنین ثبت کردم.

- از مرد جوانی به اسم وفا که در یخ بهشت فروشی کار می‌کرد پرسیدم چگونه می‌توانم به آرامگاه میم و زین بروم و او با واژه‌های مستقیم و چپ و راست تلاش در جهت راهنمایی من داشت.

- کمی که جلوتر می‌آمدم دختر جوانی به اسم اُزلم را دیدم که گویا منتظر کسی بود و از او آدرس را پرسیدم و او ساختمان قرمزرنگی را به من نشان داد تلاش می‌کرد که بارنگ به من بفهماند که وقتی آن را رد کردم باید از داخل کوچه‌ای بگذرم که در آن ساختمانی هست با ترکیب کاشی‌های سفید و آبی و کمی جلوتر از آن باید از یک کوچه تنگ سابطا دار بگذرم و از آنجا به بعد بازهم از بقیه بپرسم.

- مسیر را طی کردم و با مرد میوه‌فروشی به اسم عزیز آشنا شدم که دوستی ما تا امروز هم ادامه دارد او به من گفت اگر کمی بمانی مغازه را تعطیل می‌کنم و باهم به همان سمت می‌رویم چون من هم در آن اطراف زندگی می‌کنم؛ اما چون این کشف و شهود برای من جذاب‌تر از همراه بودن با نفر دیگر بود تلاش کردم به همان آدرس‌دهی که با معرفی و نشان دادن ایستگاه تاکسی بود کفایت کنم

- جلوتر که آمدم دختری به اسم بلکیس را دیدم که بعد از آشنایی متوجه شدم دانشجوی دانشگاهی است که من در آنجا تدریس می‌کنم بعد از صحبت کردن با او در مورد ماه آینده مهرماه که کلاس‌ها شروع می‌شود وقتی از او آدرس را پرسیدم تلاش کرد یک مسجد سفیدرنگ را با تک مناری بزرگ به من نشان دهد و از آنجا به بعد کوچه‌ها را با توصیف خودش برای من تصویرسازی کند. او می‌گفت از هر طرف بروم راه است اما بهترین مسیر از سمت همان کوچه هست که باعث می‌شود کوچه‌های تنگ‌تر با معماری‌های سنتی را ببینم. او حواسش جمع بود و می‌دانست که یک معمار دوست دارد معماری ببیند و بعد از خداحافظی و تشکر از او راه خود را ادامه دادم

- وارد یک مغازه شدم تا یک باقلوای ترکی را امتحان کنم در صورت باب دل بودن بعد از ظهر بیایم خرید کنم از مغازه‌دار که صاحب آن آقای به اسم فواد بود وقتی آدرس را پرسیدم به من گفت بنشین تا برایت چای بیآورم و در لحظه مهمان‌همان نوشیدنی غالبی شدم که در قدم‌به‌قدم قهوه‌خانه‌های این شهر قابل دیدن بود. متأسفانه پرسیدن یک سؤال در مورد آدرس آن قدر من را در این مغازه پاگیر کرد که باینکه خودم داستان میم و زین را خوانده بودم مجدداً برای من با آب‌وتابی وصف‌ناشدنی تعریف کرد و حداقل دو ساعت زمان من را حرام یک سؤال کرد دیگر اذان در حال اقامه بود و او من را به نمازخواندن در مسجد کنار مغازه دعوت کرد دوراهی سختی بود برای من چون می‌دانستم مردم این شهر از مسلمانان سنی هستند و با دست‌بسته نماز می‌خوانند و نمازخواندن من با دست‌باز ممکن هست از مهربانی او نسبت به من کم کند؛ اما چون یادم می‌آمد که برای پرسیدن یک آدرس دو ساعت از وقت خود را در اینجا گذاشتم، در هر صورت برایش تعریف کردم که من باید بروم و بعداً در هتل می‌خوانم لطفاً آرامگاه میم و زین را به من نشان بده. او هم با دادن یک آدرس کلی که در انتهای این خیابان باید دو بار به چپ پیچم و از بین یک پیاده راه مدرن بگذرم مرا وادار به ادامه مسیر کرد.

به پیاده راه که رسیدم دخترانی را به اسم‌های غمزه و شکران و سویم دیدم وقتی از آن‌ها آدرس را پرسیدم به من گفتند اگر دوست داشته باشی با تو می‌آییم تا به تو نشان دهیم از سن و رفتارشان بازیگوشی غوغا می‌کرد بلندبلند در خیابان خنده می‌کردند و توجه همه رهگذران آن خیابان را به من جلب می‌کردند تا مسیر رسیدن به مین و زین از من سؤال‌های متنوعی می‌کردند که مثلاً چند ساعت هست؟ زن داری؟ مگر شهر ما چه چیزی دارد که برای بازدید آمدی؟ کدام کشورها رفته‌ای؟ و... و من هم کم نمی‌آوردم و از آن‌ها و دوست‌پسران و برادر و خواهران و خانواده و تحصیلاتشان سؤال می‌کردم. آشنایی با این گروه دختران برای من بسیار جذاب بود چون در مسیر رسیدن به میم و زین من را به باشگاه خود بردند و با مربی خود آشنا کردند و از طریق همین‌ها بود که توانستم نوع و سبک ورزش و معماری باشگاه آن‌ها را کشف کنم. بعد از بازدید از باشگاه آن‌ها من را به یک مغازه دُر فروشی بردند و باهم برای نهار ساندویچ خوردیم و از ترشی‌های محلی خود برای من تعریف می‌کردند و سعی

می‌کردند همه چیز را با جزئیات به من توضیح بدهند؛ اما از بین این‌ها فقط سویم انگلیسی خیلی خوب بلد بود سعی می‌کرد برای واژه‌های ترکی که متوجه نمی‌شوم برای من معادل انگلیسی را در فرمت جمله مثال بزند.

به‌هرحال بعد از کلی گذر از کوچه‌پس‌کوچه‌های قشنگ شهر جیزره آن‌ها من را به آرامگاه میم و زین رساندند. این دختران جوان و زیبا هم قرار بود فقط من را به این محل برسانند اما وقتی متوجه شدن من استاد دانشگاه هستم و تصمیم دارم از این بنا کروکی بکشم کنار من نشستند و سعی می‌کردند هر کس با دخیل کردن اعمال نظر خود در مورد داستان میم و زین من را از قضاوت‌های خودآگاه کنند. آن قدر داستان را برای من با جزئیات تعریف کردند که اگر به طرح کروکی کشیده شده‌ی من نگاه کنید متوجه می‌شوید شاید به دلیل هم‌نشینی بیشتر با آن‌ها من هم آن قدر دیتیل‌ها و جزئیات بنا را به تصویر کشیدم که گهگاه کشیدن کلیاتی چون پوشش گیاهی را فراموش می‌کردم.

در حین کشیدن از بنا بود که یک اتوبوس توریست از استانبول وارد منطقه آرامگاهی میم و زین شده بودند و همه دور من حلقه‌زده بودند تا ببینند دارم چه چیزی را طراحی می‌کنم. بین این توریست‌ها خانم تقریباً چهل‌ساله‌ای بود که گویا در کار تصویرگری تبحر داشت و زبان انگلیسی را به‌خوبی می‌دانست از من سؤالاتی پرسید و از دلایل طراحی‌های من پرسید سؤالات و او مبنی بر این می‌شد که چه چیزی معمار را وادار به کشیدن از یک بنایی می‌کند که قرن‌ها پیش ساخته شده است و من برای او پاسخی چون تجربه و دستیابی به فهم معماری که بنا را ساخته‌اند کنار نگذاشته بودم و هم چنان که از سؤال‌های او استقبال می‌کردم به او اجازه دادم تا با قلم و کاغذ من تجربه کند.

او هم شروع به کشیدن بنا کرد ولی می‌دانستم که او معمار نیست اما شاید می‌توانست دست قوی‌ای داشته باشد بنابراین حواس او را با سؤال‌های خود پرت می‌کردم تا شاید این چرخه روتین توجه به جزئیات در زنان را در او ساقط کنم؛ اما همچنان که باهم حرف می‌زدیم و بازیگوشی‌های آن سه دختر نشسته در کنار من غیرقابل‌انکار بود دیدم او جزئیات را موبه‌مو به تصویر کشید اما یک تفاوت با کروکی کشده شده توسط من داشت. با توجه به این‌که زاویه نشستن هر دو نفرمان یکسان بود او سطح وسیع‌تری را برای اجرای پرسپکتیو خودروی کاغذ انتخاب کرده بود ولی اشیا‌یی که در عمق بنا چون فرورفتگی ورودی بود را نتوانست به‌خوبی به تصویر بکشد که من این را قاعدتاً بر همین اصل تفاوت جنسیتی ادراک زنان و مردان از محیط ساخته‌شده نسبت می‌دهم و این مسئله‌ی برتر بودن عمق دید آقایان و دیدمستقیمشان را بی‌ربط با تحقیقات و مطالعات صورت گرفته‌ی قبلی نمی‌دانم.

شکل ۵. کروکی از باغ و آرامگاه میم و زین منبع: آرشیو کروکی‌های نگارنده اول ۱۴۰۱

تفاوت رفتار بومیان

روز موعود فرارسید و یک نفر به نام قدیر که مدت زیادی را با او دوستانش در جیزره سپری کرده بودم برای تهیه بلیط اتوبوس جیزره - وآن همراه من آمد. بعد از خرید بلیط به‌عنوان آخرین شب باهم بودن من و دوستان خود را چون طارق و حاجی به منزل

پدرش برای شام دعوت کرد. در آن شب قبل از سفر که من باید سریع وسایل خود را از هتل جمع می‌کردم دعوت او را قبول کردم مشروط به این که من را اول به هتل ببرد تا برای خانواده‌ی او از کوله‌پشتی خود هدیه‌ای بیاورم و او هم قبول کرد. حدود بیست دقیقه پایین هتل منتظر من ماند تا برگردم زیرا من در کوله‌پشتی خود دنبال چایی، زعفران و پول نو ایرانی می‌گشتم تا به‌عنوان هدیه به اعضای خانواده‌ی او بدهم تا کمی بتوانم محبت آن را در قبال من جبران کنم. بعد از بیست دقیقه که به ماشین برگشتم او گفت حاجی امشب نمی‌آید چون می‌خواهد پسرش عمر را به باشگاه فوتبال ببرد ولی طارق گفت سر راه برویم دنبال او، و من هم به این بهانه بیشتر در شب این شهر را نظاره کردم و از او دلیل اینکه ماشین‌های پلیس آن‌ها مثل تانک و بدقواره هست سؤال کردم و چرا این که در شب پلیس زیادی در شهر پرسه می‌زند.

طارق را سوار ماشین کردیم و به سمت منزل پدر قدیر رفتیم کوچک‌پس کوچک‌ها برای من بسیار آشنا بود به او گفتم من قبلاً با تو به این محله نیامده بودم؟ او گفت کوچه پشتی رفته بودیم که دفتر کار من بود، خانه من هم این درب است نزدیک پدر من، بمان پسر چهارساله خود را از منزل باجناق خود بردارم و برویم. کمی در ماشین ماندیم تا بوراک که پسرچهای بسیار شیرین‌زبان بود آمد و سوار ماشین شد و به پدر خود می‌گفت اجنبی؟ (لبخند) گویا پدر قدیر اصالت عرب داشت و نوه‌های او هم می‌توانستند عربی بفهمند و هم ترکی و کردی را به‌راحتی صحبت کنند.

به کوچه پدر رسیدیم و از ماشین پیاده شدم و دست بوراک را گرفتم تا قدیر ماشین را پارک کند و طارق هم رفت از سوپرمارکت نوشابه بخرد. بوراک تند تند درب خانه پدر بزرگ خود را زد ولی دستش به زنگ نمی‌رسید و چون خانه آپارتمانی بود کسی صدای درب زدن بوراک را نشنیده بود؛ بنابراین از آیفون بعد از زنگ زدن دیر درب را باز کردند. راهرویی بسیار باریک و تاریک که گویا چراغ‌های آن خراب بود و به قول طارق از بدشانسی من آسانسور هم خراب بود و چهار طبقه تمام پله‌ها را بالا رفتیم بدون اینکه درب واحد را بزیم برای ما باز گذاشتند و من یک روزنه باریکی از نور سفید مهتابی را در آن راهروی تاریک می‌دیدم. اول بوراک پرید بغل پدر بزرگ خود و قدیر وارد شد و سپس طارق؛ و من یا الله گویان منتظر پاسخ بودم که قدیر انگلیسی خوبی بلد بود گفت «ولکام» و پدر قدیر هم اهلا و سهلا گویان از من استقبال کرد. رسم آن‌ها این بود که دست فرد سن بالای خانواده را بوسند و فرد سن بالا هم مانند فرهنگی که من در آن زندگی کرده‌ام دست خود را پس نمی‌کشید بنابراین قدیر و طارق بعد از وارد شدن به منزل دست پدر قدیر را بوسیدند؛ و من نشستن بر روی زمین را انتخاب کردم بعد از اینکه من را از روی زمین بلند کردند و برای نشستن روی میل دعوت کردند برای من چایی آورند که من از ترس شیطنت‌های بوراک آن را دورتر از خود قرار دادم که مبادا با دویدن‌های دور اتاق چایی را بر روی لباس من بریزد. بعد از کمی عربی صحبت کردن با پدر قدیر متوجه شدم او ایران را خیلی خوب می‌شناخت و از شهرهای تهران و اصفهان و تبریز و ارومیه از من می‌پرسید، گویا وقتی جوان بود و همه‌چیز ارزان‌تر از اکنون، بارها به کشور زیبای من سفر کرده بود.

یک‌دفعه قدیر من را برای شستن دست صدا کرد و من رفتم دست و صورت خود را شستن تا زمانی که برگردم سفره‌ی شام باسلیقه‌ی بسیار قشنگی چیده شده و من نتوانستم فرد خوش‌سلیقه را ببینم. نشستیم دور سفره و من و پدر قدیر و طارق و برادر قدیر و خودش همراه بوراک شروع صرف غذا کردیم، در همان حال من به انگلیسی از قدیر رسم غذا خوردنش را پرسیدم و سعی کردم در حد توان خود رعایت کنم و غذایی را اضافه نیاورم بنابراین بسیار کم از آن آبگوشت لذیذ برای خود کشیدم اما رد حین غذا خوردن یادم آمد مادر قدیر؟ همسر قدیر؟ و دختر هفت ساله قدیر هنوز نیامده‌اند. به او گفتم منتظر می‌مانم تا آن‌ها بیایند و قدیر گفت یادم رفت وقتی پرسیدی بگویم که رسم ما این است وقتی مهمانی برای اولین بار به منزل ما کرده‌ها می‌آید و ما او را هنوز خوب نمی‌شناسیم خانم‌ها و آقایان به‌صورت مجزا غذا می‌خورند. این تفاوت فرهنگی و ادراکی در زن و مرد موقع غذا خوردن برای من بسیار جالب بود و به شوخی از قدیر پرسیدم آیا آن‌ها در آن اتاق غذایی خوشمزه‌تر از غذای ما می‌خورند و قدیر گفت همیشه غذای مهمان بهترین قسمت و خوشمزه‌ترین غذا هست. بعد از غذا برای من بسیار کنجکاوانه بود چون وقتی با پدر قدیر آشنا شدم خیلی نکات فرهنگی که باید یاد می‌گرفتم را از او آموختم؛ بنابراین از قدیر خواستم مادرش و همسر او هم بیایند تا به آن‌ها هدیه‌هایی که از هتل آورده بودم را بدهم و او هم بوراک را روانه کرد تا به آن‌ها بگوید و بیایند. بعد از اینکه آمدن من فضای سنگینی را احساس کردم که گویا اصرار زیاد من به دیدنش این لحظه را رقم زد بنابراین کمی از غذای خوشمزه تعریف کردم که مادر قدیر به عربی می‌گفت من درست کردم امیدوارم دوست داشته باشی و به گفتم آیا عروس

شما به شما کمک نمی‌کند؟ او گفت عروس من دختر من است که برای ما ماست خوشمزه درست می‌کند واقعاً بعد از خوردن باید بگویم فوق‌العاده‌ترین ماست را در تمام سفرهای خود تجربه کرده بودم. به همه‌ی افراد حاضر هدیه دادم به پدر قدیر که گویا قدر زر زرگر شناسد قدر گوهر گوهری و با فرهنگ ایران آشنایی داشت زعفران دادم و او فهمید سوغات ارزشمندی است و به مادر و همسر قدیر چایی خوش عطر لاهیجان را دادم. به فرزندان برادر و خواهر قدیر هم پول‌های تازه‌ی ایرانی که همراه داشتم به‌عنوان سوغات یادگار دادم و آن لحظه‌ی خوشحال بودن همه جبران آن جو سنگین ابتدای ملاقات زنان را کرد. بعد از خداحافظی با اهالی خانه قدیر و طارق من را به پارکی بردند و دوست قدیر حاجی آنجا به ما پیوست و شخصی به اسم مهمت هم با او بود که قدیر گفت او باجناب من است و من هم گفتم ما همچنین به این نسبت در ایران می‌گوییم باجناب.

رفتن در دل تفاوت‌ها

صبح آن روز به سمت وان حرکت کردم. علاوه بر عادت قبلی خودم به علت نبود صندلی به‌ناچار در انتهای اتوبوس مستقر شدم. به‌صورت اتفاقی با دختران جوانی آشنا شدم که گفتند دانشجوی دانشگاه وان هستند اما در رشته‌ی ادبیات زبان انگلیسی، آن‌ها وقتی فهمیدند استاد جدید آن دانشگاه هستم ارتباطی کاملاً صمیمی و دوستانه با من برقرار کردند و دیگر آن جبهه‌ی متعصب را در رفتارشان ندیدم. حدود شش ساعت زمان برد تا از شهرهای مدیت، بتمن و هاکاری و... گذشتم و به شهر وان رسیدم؛ و دانشجویان مسیر کمپوس را به من یاد دادند و باهم به محیط دانشگاه رسیدیم؛ اما بنده به علت خاموش شدن گوشی و دسترسی نداشتن به دعوت‌کنندگان به‌ناچار مسجد دانشگاه را که به سبک معماری عثمانی بود برای اسکان و استراحت شبانه خودم برگزیدم.

صبح روز بعد بود که با تعویض لباس سفری خود به دانشکده‌ی معماری رفتم و با استقبال رئیس دانشکده و معاونین روبه‌رو شدم. بعد از کمی گفتگو خوردن قهوه‌ی ترک برای صرف نهار آماده شدیم و با ریاست دانشکده مفصل درباره‌ی سخنرانی خود و کلاس‌هایم و اهداف من گفتگو کردم و او علاوه بر این که راهنمایی‌های ارزنده‌ای برای من کنار گذاشته بود تلاش بسیاری برای کمک کردن و رسیدن به اهداف من انجام داد. بعد از اینکه یکی از اتاق‌های «کونوک ایوی» را برای اسکان من به‌عنوان مدرس مدعو رزرو کرد، سعی کرد من را با خود به کلاس‌های درس خود دعوت کند و به دانشجویان معرفی کند. از آنجایی که بنده در رشته‌ی خودم به‌عنوان مبدع آموزش نوین معماری شناخته می‌شوم، من هم برای دانشجویان دانشکده آموزش متفاوتی را در نظر گرفتم و به مدت یک ربع به آن‌ها به‌صورت سحرآمیز به روی تخته‌ی کلاس آموزش دادم تا آن‌ها راغب و جلب و جذب کلاس‌های خودم کنم. آنجا بود دانستم مهارت‌های من در اسکیس کشیدن نه فقط برای دانشجویان جالب توجه است بلکه اعضای هیئت‌علمی آن دانشکده هم تمایل زیادی برای یادگیری این علم از من داشتند.

بنابراین مسئولین دانشکده تصمیم گرفتند که یک ورکشاپ برای دانشجویان قرار دهیم که در آن به‌صورت عملی به دانشجویان آموزش دهم. در این بین بود که بنده بسیار خوشحال برای رسیدن به اهداف کاویدن خود مبنی بر رسیدن این سؤال که چه ارزش‌ها و معیارهایی در آموزش معماری این فرهنگ دخیل هستند مشتاقانه قبول دعوت کردم و تلاش کردم تا دانشجویان را برای یک کارگاه آموزشی در محیط باز و خارج از محیط دانشگاه در قالب یک اردوی تفریحی یک‌روزه ساماندهی کنم.

باید بگویم که دانشجویان دانشکده همه به‌طور یکسان اصالتی کرد داشتند و دو مرحله را در زندگی خود طی کرده بودند اول اینکه در شهر دیگری به دنیا آمده بودند و بزرگ شدند و دوم اینکه به شهر وان برای ادامه تحصیل آمده بودند و همه از اسکان دانشجویی در داخل کمپوس بهره می‌بردند به‌نحوی که برای هماهنگی این برنامه‌ی تفریحی آموزشی خارج از کلاس آموزشی شب‌ها با آن‌ها به کافی‌شاپ کمپوس دانشگاه می‌رفتم و هماهنگی‌ها را به عمل می‌آوردم و برنامه‌ی یک ورکشاپ دقیق را مطابق با اهداف پژوهشی خودم تنظیم می‌کردم؛ و در این بین با نشست‌های شبانه به‌صورت مستتر بیشتر با افکار و رفتار و فرهنگشان آشنا می‌شدم و این هم‌نشینی با دانشجویان و تعامل با آن‌ها توجهی من را به این امر جلب کرد که دختران و پسران در تمام تصمیم‌گیری‌ها و برنامه‌ریزی‌های صورت‌گیری کارگاه به‌طور مشترک مشورت می‌کردند و یک نظر واحد را ارائه می‌دادند؛ بنابراین تعامل و تجربه بنده در میان دانشجویان، مشارکت جنس‌های مختلف در رفتار تصمیم‌گیری را با تعمیم در امر

آموزش، آن را یک یادگیری مشارکتی نامیدم و با توجه به تمایز این رفتار در تجربه‌ی آموزشی کشور خودم، مطمئن بر فرضیه تأثیر فرهنگ بر آموزش معماری این دانشکده شده‌ام.

درواقع استفاده از تحقیق میدانی از نوع مردم‌نگارانه در بررسی آن واقعیت‌های اجتماعی که تجربه‌ی زیسته افراد برایمان اهمیت دارد ضروری است. به انضمام اینکه مردم‌نگاری به مردم‌نگار این امکان را می‌دهد که نه تنها تجربه‌ها را به‌طور مستقیم ببینیم بلکه آن‌ها را درون محیط بی‌واسطه‌ای که در آن قرار دارند مشاهده کنیم. در مورد موضوعاتی چون مردم‌شناسی آموزش زمانی این امر میسرتر است که دانشجویان از کلاس‌های مدرس لذت ببرند با تمام اشتیاق خود در آن حضور پیدا کنند.

کار میدانی این پژوهش به‌طوری بود که بعداً اینک کلاس‌های من با دانشجویان تمام می‌شد با آن‌ها سوار «دل‌میش» می‌شدیم و به شهر می‌رفتیم. باید بگویم فاصله کمپوس تا مرکز شهر تقریباً حدود یک ساعت بود که طی کردن این مسیر با دانشجویان علاوه بر ایجاد خاطرات به‌یادماندنی و خنده‌ها و شوخی‌های آن‌ها باعث آشنایی بیشتر من به‌عنوان معمار مردم‌نگار با آن‌ها می‌شد. به‌نحوی که بعداً اینک چندین ساعت در شهر قدم می‌زدیم، به سینما می‌رفتیم، پخش موسیقی زنده می‌رفتیم، یا کافی‌شاپ‌های متعدد و موزه‌ها و... بعد از برگشت از شهر که حدود ساعت ده شب می‌شد معمولاً مجدداً به دعوت دانشجویان به کافه کمپوس می‌رفتیم و چای و قهوه می‌خوردیم به‌نحوی که این روش زندگی من در حدود سه ماه از هشت صبح بود تا پاسی از شب که باعث شد بهتر بتوانم دانشجویان با اصالت کرد که هم ترکی و هم کردی بلد هستند را بشناسم و بیشتر با آن‌ها رفیق شوم مطالعات انسان‌شناسی ادراک خود را روی آن‌ها به ثمر برسانم. همان‌طور که می‌دانیم در فلسفه انسان‌شناسی ادراکات حسی، همه‌ی آنچه در تجربه‌های حواس پنج‌گانه، خواه ادراکی و خواه غیر آن، مورد «حس شدن» قرار می‌گیرد داده‌های حسی نامیده می‌شود. (Fish, 2009, 2021) داده‌های حسی در ماهیت درونی خود، فقط دارای کیفیات حسی هستند که به بیرون از خود ارجاع نمی‌دهند. (Robinson, 1994) بنابراین ارائه یا بازنمایی داده‌ها در آثار مردم‌نگاری معاصر، برای مثال در مقالات منتشر در ده‌ها مجله‌ی علمی و با توجه به کتاب‌های آموزش روش تحقیق مردم‌نگاری می‌بایست یک نوشتار توصیفی و خلاقانه باشد به‌نحوی که خواننده بتواند موقعیت شرح داده‌شده را در ذهن خود تصور کند. (Wardle, 2007) (y Blasco & Wardle, 2019) گویی که دارد رمان می‌خواند و یا فیلم می‌بیند با این تفاوت که نگارش مردم‌نگاری سرشار از واقعیت است و بخش رئال وجودی تجربه‌ی زیسته‌ی نگارنده است؛ که به نقل از مردم‌نگار مطرح دکتر اصغر ایزدی جیران این نوع نوشتار گاه محکوم می‌شود به ژورنالیسم نامناسب برای مقالات علمی که این محکومیت صرفاً ناشی از عدم آشنایی با منطق توصیف در مردم‌نگاری است. (ایزدی جیران، ۱۴۰۱)

او در مقاله‌ی خوشونت فرهنگ و بی‌خانمان شدن می‌نویسد توصیفات مردم‌نگارانه باید با نوشتار تحلیلی به‌صورت نرم ترکیب شود و تحلیل و دسته‌بندی داده‌ها از منطقی کاملاً متفاوت با سایر روش‌های کیفی پیروی می‌کند؛ که با نوعی نگارش به معنای نویسندگی سروکار دارد. روش‌های کیفی مثل تحلیل محتوا، گراند تئوری، یا پدیدارشناسی که عمدتاً بر آنالیز داده‌های مصاحبه‌ای متمرکزند، معمولاً یک داستان را قطعه‌قطعه می‌کنند تا برجسی مفهومی بر هر قطعه بچسبانند و سپس آن‌ها را در جدول مفاهیم ایجاد کنند و یا بلعکس. مردم‌نگاری بر موقعیت‌ها تمرکز دارد شامل عناصر مشاهده‌ای، گفتگویی، یا مشارکتی برای همین است که متن مردم‌نگارانه کمبود سایر روش‌ها یعنی بستر مندی را جیران می‌نماید و یک موقعیت به‌مثابه‌ی یک کل درمی‌آید نه تکه‌پاره شده؛ بنابراین در این مقاله هر یک از این موقعیت‌ها سعی شده است در زیر یک تیترباید و به نقل از در منطق تحلیلی مردم‌نگاری، داده‌ها شامل مجموعه‌ای از مشاهدات، گفتگوهای طبیعی و مشاهده‌های مشارکتی با توجه به تمرکز موضوعی به واحد خاص مجزایی اختصاص می‌یابند و سپس با نوشتار آنالیتیک کامل می‌شوند. به این ترتیب، واحدهای «گلچین فیلد نوت - کامنتاری» (امرسون و دیگران، ۲۰۱۱) تشکیل می‌شوند و با اتصال این واحدهاست که روایت‌پردازی مردم‌نگارانه خلق می‌شود.

حس کردن فرهنگ و لمس تفاوت

وقتی زمان برگزاری این کارگاه فرارسید به‌طور اتفاقی با منطقی پیش‌فرض در سیستم آموزشی دانشگاه که گویا هیچ‌وقت به‌ها را به ذات انگیزه‌ی دانشجویان متوجه نمی‌کرد، مواجهه شدم. وقتی که قرارمان ساعت ده صبح بود طبق فراخوان قبلی دانشگاه، دانشجویان از ساعت نه صبح پشت درب‌های دانشکده منتظر بودند تا اتوبوس‌های هماهنگ شده بیایند. سپس طبق شمارش

دقیق من و خانم جوان و پرحوصله‌ای به اسم نورسویل که به‌عنوان اسیست و دستیار من طبق معرفی دانشگاه بود سرشماری دانشجویان را به هفتادوپنج عدد شناسایی و ثبت کردیم. تمامی اسم‌ها را با آدرس ایمیل دانشجویان نوشتیم و قرار شد به تمام آن‌هایی که حضور دارند سرتیفیکیت ارائه بدهیم برایشان در فرمت ایمیل ارسال کنیم.

وقتی همه جمع شدیم و سوار اتوبوس شدیم متوجه شدم که راننده گویا مانند دانشجویان، کردزبان بود و به قول خودش به ما حال داد، صدای ضبط را آن قدر بلند کرد که اگر کسی زبان آن‌ها را نمی‌فهمد از بلندی صدای موزیک باید می‌فهمید(لبخند) درهرصورت برای ما موزیک‌های مختلفی از جمله بلا چاو، یامور یامور و مظلوم دیار باکر را پخش کرد حدود یک ساعت در مسیر بودیم و دانشجویانم تمام مسیر را با دست و رقص و شادی سپری کردند از آنجایی که از منظر سن به آن‌ها خیلی نزدیک بودم و بنده هم دوران جوانی خود را سپری می‌کردم و اختلاف سنی بیش از سه تا پنج سال نداشتیم آن‌ها بنده را هم دعوت کردند به شادی خودشان که بنا بر ملاحظات فرهنگی خودم از تشریح آن خودداری می‌کنم.

بالاخره اتوبوس رسید به مسیر قلعه‌ی قدیمی شهر وان که تاریخ آن به قدمت سلجوقی برمی‌گردد، قلعه‌ای بسیار زیبا که از دور می‌توانستم مسیر ماریچ و سخت رسیدن به آن را تصور کنم. باینکه من آنجا را چند روز قبل دیده بودم تا بتوانم آن را برای این سفر دانشجویان انتخاب کنم ولی بازهم برای من جذابیت و شکوه متروک خودش را داشت البته باید بگویم همیشه یک آثار تاریخی برای نگارنده جذابیت دارد به‌نحوی که باعث می‌شود فهم کنم آنچه را که معماران آن فهم کردند. در پای قلعه توقف کردم و دانشجویان را ملزم به دانستن توضیحاتی کردم. به آن‌ها گفتم به‌صورت تکی یا گروهی می‌توانند از اول مسیر تا بالای قلعه هر جا که خودشان دوست دارند را از هر زاویه‌ای که می‌خواهند طراحی کنند. توضیحات مفصل را ارائه دادم و از نورسویل که دستیار من بود خواهش کردم که وقتی من در جلوی دانشجویان می‌روم او در انتهای دانشجویان بیاید و مراقب باشد که بازیگوشی‌ها و شیطنت‌های دانشجویان، در آن ارتفاع، خطری را استقبال نکند.

در مسیر قلعه که واقعاً برای من مسیر پر از شیب و سختی بود باوجوداینکه که تاکنون هیچ‌وقت متمایل به دود نشدم ورزش را گهگاه نوازش کردم بالا رفتن از آن برایم کمی سخت بود؛ اما دانشجویان طبق عادت همیشه، همان‌طور که قبلاً در محیط کمپوس و حیاط دانشگاه مشاهده کرده بودم اکثراً بلااستثنا با سیگاری در دست که به قول خودشان می‌گفتند «چوخ گوزل قاچاق سیگارت» «یا می‌گفتند قاچاق سیگارت هست» پهل (منظورشان این بود سیگار قاچاق گران است اما خیلی خوب است)، مسیر قلعه را طی می‌کردند. باید بگویم این‌که دانشجویان در این فرهنگ سیگار می‌کشند آن‌هم بیش‌ازحد و آن‌هم در مقابل استادشان برای من بسیار جالب بود این شفافیت در عملکرد آن‌ها.

در مسیر با اکثر آن‌ها صحبت کردم از اهدافشان در این رشته و دلیل انتخاب این رشته و دانشگاه را از آن‌ها پرسیدم و از تعداد خواهران و برادرانی که هرکدام دارند متوجه شد که گاهی بعضی‌ها تعداد برادر و خواهرهای آن‌ها از ده نفر تجاوز می‌کند و دانستم تعدد فرزند آوری در این فرهنگ یک رسم روتین است و در همه‌ی خانواده‌ها این امر صدق می‌کند؛ بنابراین متوجه شدم اکثر دانشجویان در خانواده‌های پرجمعیتی بزرگ شدند و تجربه‌ی ارتباط اجتماعی و مشارکت آن‌ها در تصمیم‌گیری‌ها شاید به همین دلیل باشد.

مسیر را تا بالا با من هم پا طی می‌کردند و گهگاه که من استراحت می‌کردم آن‌ها از من جلو می‌افتادند. تمام گلایه‌های دانشجویان این بود که کاش یک فلاسکی پر از چای داشتند و چای می‌خوردند. در این فرهنگ همان‌طور که در شهرها و کوچه‌ها و پس‌کوچه‌ها مشاهده کردم تعدد بیش‌ازاندازه‌ی قهوه‌خانه باعث می‌شد گاهی موقع رد شدن صدای نعلبکی و استکان برای من در یک مسیر خیابان جذابیت ایجاد کند و یا مشاهده می‌کردم افرادی که شاگرد قهوه‌خانه بودند با دودست بیش از ده عدد چایی را حمل می‌کردند و به مغازه‌دارهای اطراف می‌دادند و ژتون می‌گرفتند.

به‌هرحال در مسیر تا بالای قلعه گفتگوها جالب بود که هیچ‌کس زاویه‌ای را انتخاب نکرد و همه متمایل به بالا آمدن بودند. وقتی به بالای قلعه رسیدم تمام دانشجویان را دور خود جمع کردم و مجدداً توضیحات تکمیلی را دادم که هر چه می‌بینید آن را روی کاغذ بکشید. حتی یادم می‌آید من یک کاغذی را پاره کردم و به آن‌ها گفتم کاغذ ترس ندارد و زور شما بیشتر از کاغذ است. پس بدون استرس شروع به کروکی کشیدن کنید.

شکل ۶. مسیر قلعه‌ی وان ترکیه منبع آرشیو تصاویر نگارنده اول ۱۴۰۱

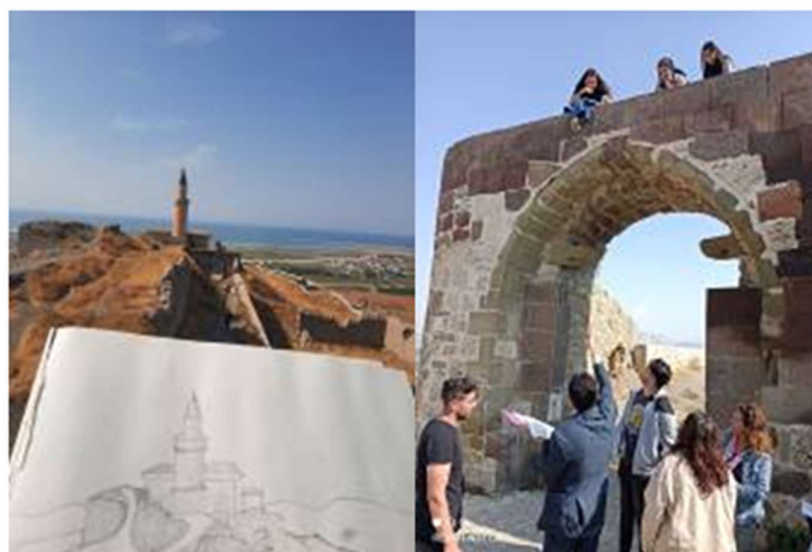
وقتی به دانشجویان گفتم هرکدام یک زاویه را برای کروکی کشیدن انتخاب کنید برای من نوع رفتار انتخاب کردنشان جالب بود که چرا بعضی‌ها می‌روند لبه‌ی پرتگاه می‌نشینند و چرا بعضی‌ها کنج دنجی را با پخش موزیک نوازش می‌کنند. البته چون قبلاً هم خوانده بودم که تمایز ادراک می‌تواند تفاوت انتخاب افراد را در استفاده از محیط، تحت تأثیر مستقیم خود قرار دهد. (Granié et al., 2014) این مسئله کنجکاوی من را بیشتر کرد و باعث شد کاویدن خود را تا پاسخ به سؤال ذهنی خود پیش ببرم. بعداً اینکه دانشجویان پراکنده شدند و هر کس زاویه دلخواه خود را انتخاب کرد رفتم از آثارشان در حین کروکی کشیدن بازدید کردم و با هر کدام مجدداً به صورت انفرادی گفتگو کردم؛ و تا از دلیل انتخاب زاویه دید آن‌ها مطلع شوم. از همه‌ی آن‌ها دلیل انتخاب‌هایشان را پرسیدم و نظرهای آن‌ها را ترجمه‌شده نقل می‌کنم.

- هجرت تو چرا در بین دو سنگ نشستی؟
- «هوجام» برای اینکه دوست دارم تنها باشم اینجا خیلی آرامش می‌دهد و خستگی مسیر را از تن آدم بیرون می‌کند. تکیه می‌دهم و نما را ترسیم می‌کنم.
- آسیه تو همیشه موقع ترسیم کردن با هندزفری موسیقی گوش می‌دهی؟ چرا این زاویه را انتخاب کردی؟
- «هوجام» برای اینکه موسیقی به من آرامش می‌دهد. من گمان می‌کنم این زاویه باعث می‌شود فضای سبز و بوته‌های مقابل بنا را بامداد به صورت پراکنده ترسیم کنم.
- از مسیر قلعه‌ی پیچ پایین‌تر آمده‌ام و تعدادی دانشجوی پراکنده دیدم و از آن‌ها پرسیدم
- مروه و روزدا شما چرا در کنار هم اینجا نشستید و این زاویه را انتخاب کردید؟
- «هوجام» ما باهم دوست هستیم، همیشه باهم هستیم، درواقع چون از بنا دور هستیم جزئیات آن را کمتر می‌بینیم. درواقع ما از ترس ترسیم جزئیات بنا به کلیات، به این فاصله روی آورده‌ایم.
- ازگه تو چرا هنوز داری فکر می‌کنی چرا چیزی نکشیدی؟ اصلاً چرا اینجا را انتخاب کردی؟
- «هوجام» من بلد نیستم، چون کسی به ما یاد نداده، آدم دور نشستم تا کسی ترسیم‌های من را نبیند چون خجالت می‌کشم از این که نمی‌توانم ترسیم کنم
- عشرت قلم را از دهان خودت بیرون بیاور چون آلوده است. تو چرا این گوشه نشستی؟
- «هوجام» من تمایل دارم زیر سایه نمای این محوطه را بکشم چون ترسیم پرسپکتیو برای من سخت است.
- بلال شما چرا سر راه نشسته‌اید؟
- «هوجام» چون می‌خواهم وقتی آدم‌ها راه می‌روند آن‌ها را در مقابل بنای خود ترسیم کنم.

- تمر مراقب باش لب پرتگاه نشسته‌ای چرا اینجا را انتخاب کردی؟
 - «هوجام» برای اینکه اینجا باعث می‌شود تمام محوطه را بتوانم راحت‌تر ترسیم کنم و جزئیات بیشتری را به کار خودم اضافه کنم
 و از سایر دانشجویان پرسیدم که شما چرا به صورت قطاری در کنار هم نشستید
 شاید آن‌ها پاسخ قانع‌کننده‌ای ارائه ندادند اما رفتارشان را که زیر نظر گرفتم این‌طور وانمود می‌کرد که گویا منتظر بودند یک نفر ترسیم کند و بقیه از روی دست آن تقلیدی کورکورانه را پیروی کنند؛ اما به نظر من این در کنار هم بودگی باعث می‌شود تا نقاط اشتراکی را در ادراک نهفته هر جنسیت نمایان کند مثلاً وقتی آقای می‌بیند خانمی درخت را هم فارغ از کشیدن بنا ترسیم کرده او هم ناگزیر به ترسیم می‌شد.

شکل ۷. از راست: آسیه، هجرت، سرکان منبع آرشیو تصاویر نگارنده اول ۱۴۰۱

شکل ۸. سمت راست: روژن، برجین و برکیس در بالای طاق، سمت چپ: تصویر ترسیم‌شده توسط دانشجویان

شکل ۹. از بالا: عشرت، طویی، تمر و دوستش، مروه و روژدا

شکل ۱۰. دانشجویانی که به‌طور قطاری نشسته بودند و همواره منتظر بودند تا یک نفر اول ترسیم کند

اکثر دانشجویان در رولوه و برداشت سریع یک بنا روی کاغذ و یا حتی کروکی و اسکیس ضعیف بودند زیرا در دانشگاه آن‌ها نه مدرس متخصصی در این باب بود و نه واحدی دانشگاهی داشتند که بتوانند نمره آن را کسب کنند. از آنجایی که اکثر آن‌ها ارائه‌های درسی خود را با نرم‌افزار به دیپارتمان خود ارائه می‌دادند بنابراین هیچ کدام دارای دست قوی که بتوانند به‌درستی ترسیم کنند، نبودند. باینکه قبلاً به آن‌ها گفته بودم در کشیدن هیچ‌وقت اشتباه وجود ندارد و مهم کشیدن است و بدون ترس کشیدن، و به قول لکوروبوزیه صادقانه کشیدن و ...؛ اما آن‌ها حتی از علم اولیه‌ی پرسپکتیو هم اطلاع دقیقی نداشتند. باین‌حال در این‌بین من هنگام داوری آثار دانشجویان با همان طنز همیشگی خود فضا را کمی شاد می‌کردم تا خستگی کروکی کشیدن زیر آفتاب را از تن آن‌ها خارج کنم. در مجموع کارها هفتادوپنج نفر حدود چهل نفر به داوری رسید که آن‌هم بسیار دست بالا در نظر گرفتم که مبدا کلاً از این علم دوری کنند. بعضی از آثار کشیده شده شبیه هنر خلاق بود که یک کودک سه‌ساله می‌تواند با خودکار روی کاغذ به‌صورت خط‌خطی خلق کند.

شکل ۱۱. داوری آثار دانشجویان در بالای قلعه

من قبلاً در این زمینه مطالعات تخصصی داشتم اما مجدداً با بررسی آثار ترسیم‌شده‌ی دانشجویان باید بگویم که در مجموع این نکات در حین داوری آثار دانشجویان متوجه شدم تمایز زیادی بین نوع طراحی آقایان و خانم‌ها وجود دارد. همان‌طور که مطالعاتی در نوع طراحی متفاوت مردان و زنان اشاره شده است که بهتر است به آن‌ها رجوع شود (Goldfrank, 1995) تحقیقات نشان داده است که کشف رابطه‌ای بین تمایز و تأثیر درک افراد از فضاهای واقعی و مجازی وجود دارد (Henry & Furness, 1993) (Paes et al., 2017). در ادراک زن و مرد هم از این قاعده‌ی مثنی نیست و هرکدامشان از یک فضا درک متفاوتی دارند. (Edwards & Coleman, 2004) (Yildirim et al., 2007) (Bodin Danielsson & Theorell, 2019) (Jiang et al., 2017). در حین داوری متوجه شدم که آقایان تمرکز زیادی بر روی نما و لایه‌هایی که در تزئینات نما نهفته است توجه می‌کردند و هنگام کشیدن از توجه به ابعاد و مقیاس انسانی فارغ نبوده‌اند و حتی به فرم سقف و خط آسمان هم توجه می‌کردند ولی خانم‌ها به شاخص‌های بصری که خودنمایی می‌کرد توجه بیشتری ارائه کردند و تمام حواس خود را به پوشش گیاهی داده بودند درعین حال مشاهده کردم دختر و پسری که یک‌گوشه‌ی دنج را برای کروکی کشیدن انتخاب می‌کردند هر دو جنس به خیرگی بصری و نوع مصالح در کیفیات کروکی خود توجه کردند؛ که این برداشت مانند مقالات قبلی نگارنده که از منظر انسان‌شناسی تجربه افراد را حین طراحی بررسی می‌کرد نتایج عیناً مشابه‌ی ای داشت. (میرپادیاب و همکاران ۱۴۰۳)؛ که این موقعیت برخلاف موقعیت مقاله‌های قبلی در مورد طراحی هنگام تصور و تجربه من را یاد روش مشارکتی در طراحی می‌انداخت.

تفاوت ادراکی هنگام آموزش دانشجویان

در پایان داوری با اینکه همه از نتایج داوری منصفانه راضی بودند اما گلایه‌مند بودند و می‌گفتند «هوجام» تا حالا کسی به ما یاد نداده است و با توجه به اصرار خودشان و نرسوایل زیر آفتاب حدود نیم ساعتی را به آموزش دادن پرداختم که به‌نوعی بهره‌ی من از آن نیم ساعت دو کروکی بود که زاویه‌های مختلف کشیدم و یک کروکی دیگر را قبلاً از پشت قلعه با دانشجویان کلاس دیگری رفته بودم و کشیدم که تصویر آن‌ها را در زیر می‌بینید.

شکل ۱۲. نگارنده در حین آموزش روش‌های کروکی به دانشجویان

شکل ۱۳. نمای روبه‌روی قلعه‌ی وان ترکیه

منبع: آرشیو کروکی‌های نگارنده اول ۱۴۰۱

به‌طور خلاصه‌وار تلاش کردم شیوه و قلق این کار را به آن‌ها بگویم و مجدداً برایشان تأکید کردم که پرسپکتیو یا سایر علوم دخیل در این علم و هنر اگر در این کار به‌صورت اشتباه کشیده شود می‌توان با روشی دیگر به‌صورت صحیح و سریع اصلاح کرد به‌طوری که کسی متوجه نشود. راستش در ابتدای آموزش دیدم دانشجویان از کاغذ می‌ترسند و نمی‌توانند چیزی را که می‌بینند بکشند و سفیدی زیاد کاغذ ترسی را در دل‌های آن‌ها روانه می‌کند؛ بنابراین با توجه به دستمال‌های کاغذی‌ای که همراه داشتم تلاش کردم تا آنچه را که من و دانشجویان می‌بینیم را برایشان روی دستمال کاغذی نازک بکشم با این توضیح که شما باید از دستمال کاغذی بترسید چراکه زود پاره می‌شود. به‌نوعی می‌خواستم با این کار به دانشجویانم یاد بدهم که مصرف دستمال کاغذی صرفاً درون توالت نیست و می‌توان روی چیزی که آن را کم‌ارزش انگار می‌کنید یک اثر هنری و ارزشمند و بدیع خلق کنیم. من در این آموزش از روی عمد خود را به ندیدن می‌زدم و بعضی چیزها را نمی‌کشیدم زیرا هدف من این بود که متوجه بشوم کدام جنسیت به چه آیتم‌هایی توجه می‌کند و همواره متوجه شدم آقایان به من کشیدن تزئینات سقف و خانم‌ها می‌گفتند «هوجام» کشیدن آن‌یک دانه درخت را فراموش کردید و مسئله برای من خیلی جالب بود.

شکل ۱۴. سمت راست: مسیر رسیدن به بالای قلعه سمت چپ: بالاترین قسمت قلعه‌ی وان
منبع: آرشیو کروکی‌های نگارنده اول ۱۴۰۱

بحث و نتیجه‌گیری

نگارنده به‌عنوان معمار باید بگوید برخلاف وظیفه‌ی اصلی خود که طراحی مرز و حیطه‌هاست در شیوه نوشتار مقاله تلاش می‌کند شاگردی علم انسان‌شناسی را پیشه کند بنابراین به خلاصه‌گویی روی آورده و تفسیر را از حالت یکنواخت خارج می‌کند و فضاسازی را در ذهن خواننده با مشارکت خواننده هدایت می‌کند تا در حین خوانش از حوصله‌ی خواننده خارج نشود. او ترکیب شفافی را بدون ایجاد مرز و صورت‌بندی بین توصیف، تفسیر و تحلیل در متن مقاله پدید آورد و نکات اصلی مرتبط را در امر این پژوهش دخیل کرد؛ و او برای اولین بار در رشته‌ی تخصصی خودش رفتار را در قالب واژگانی چون فرهنگ و آموزش مورد مطالعه قرار داده. چراکه معماران موظف هستند که در راستای انجام مسئولیت اجتماعی خود چراغی برای راه تاریک مشکلات باشند اما به باور سخت‌نویسنده این امر جز بامطالعه‌ی بین‌رشته‌ای علم انسان‌شناسی میسر نمی‌شود.

همان‌طور که از هدف مطالعه برای کشف تفاوت‌های جنسیتی ادراک پیدا بود رابطه‌ی معناداری را بین کشف تفاوت‌های جنسیتی ادراک توسط تجربه‌ی زیسته‌ی نگارنده در بین مردم و دانشجویان بامطالعه منابع پیشین مشاهده شده است به‌عنوان مثال: زمانی که دختر جوانی به اسم ازلم موقع ساختن تصویر ذهنی برای نگارنده آدرس‌دهی خود را بارنگ ساختمان‌ها و جزئیات دیتل‌های اجرایی آن‌ها به من معرفی می‌کرد، یا دختر دیگری به اسم بلکیس که تلاش کرد با نشانه‌گذاری مسیر چون منار بلند سفیدرنگ و توصیفات پر جزئیات مسیر راه را به من نشان دهد نشان می‌دهد که مطابق با مطالعات پیشین زنان به جزئیات محیط ساخته شده (Rogers & Rogers, 2001) و خاطره و به خاطر آوری جزئیات (Pakzad & Bozorg, 2012) شاخص‌های بصری (mirpadyab 2023) توجه بیشتری می‌کنند و برخلاف آقایان که با معرفی کلیات به من آدرس می‌دادند و مسئولیت خود را با گفتن چپ و راست به اتمام می‌رساندند. همچنین تجربه‌ی من در شهر چین بازنمایی می‌کند که هیچ خانمی به‌صورت تکی پیشنهاد آمدن و نشان دادن مسیر را به من نداد و فقط عزیز که آقا بود می‌خواست بیاید و مسیر را به من نشان دهد و همچنین زمانی که آن سه دختر غمزه و شکران و سوبیم پیشنهاد دادند مسیر را به من نشان دهند با توجه به این که فرد تنها نبود و گروه بودن آن‌ها، احتمال امنیت آن‌ها را بالا می‌برد با این پیشینه مورد مطالعه تطابق دارد که زنان برخلاف آقایان فضاها را به امن و ناامن تقسیم‌بندی می‌کنند (Stevenson, 2003)؛ و همچنین خانم توریستی که کنار من نشست و با قلم و کاغذ من طراحی کرد باینکه زاویه پرسپکتیو هر دو نفر مایکی بود دید وسیع‌تر خود را به نمایش گذاشت و از پس کشیدن عمق به‌خوبی برنیامد؛ و این برتری مردان را در درک عمق به نمایش می‌گذارد. (Rogers & Rogers, 2001) بخش دیگری از این مطالعه که منجر به حس کردن فرهنگ شده بود این بود که زنان و مردان آن منطقه وقتی مهمانی را در خانه‌ی خود برای اولین بار دعوت می‌کنند و او را خوب نمی‌شناسند با او دور یک سفره نمی‌نشینند و به‌صورت مجزا و به تفکیک جنسیت در دو اتاق متفاوت غذا را صرف می‌کنند؛ بنابراین ضرورت گفتن این امر احساس می‌شود که متغیر مهم فرهنگ در امر آموزش هم‌بی‌بدیل است و می‌تواند کیفیت‌های جدیدی را در شیوه‌ی آموزش معماری برای معماران به روی ما باز کند. به‌عنوان مثال وقتی که نگارنده متوجه می‌شود اکثر دانشجویان که با اصالت کرد، در خانواده‌های پرجمعیت بزرگ‌شده‌اند و با توجه

گفته‌ی خودشان به علت افزایش مالیات‌ها در بستر اجتماعی فرهنگ آن کشور به اقتصاد مردم منطقه همه مجبور به کار کردن جهت امرمعاش هستند؛ بنابراین نگارنده چنین فهم می‌کند که این امر مشارکت جهت تأمین رزق خانواده قطعاً سرایت آن به حل کردن سایر امور می‌رسد چنانچه که قبلاً در مجموع نشست‌ها با دانشجویان ملاحظه کرده بود که مشورت کردن افراد و جنس‌های مختلف جز لاینفک زندگی اجتماعی این فرهنگ است؛ بنابراین سه عامل مهم ۱- زندگی در بین یک خانواده پرجمعیت و ۲- به شورا قرار دادن یک مسئله جهت یک تصمیم ۳- مشارکت در امور جهت حل مشکل، نگارنده را کنجکاو کرد تا ربط بین طراحی‌های دانشجویان را به صورت انفرادی و جمعی آن‌ها مورد بررسی قرار دهد و تفاوت جنسیتی ادراک آن‌ها را حین طراحی و کروکی شناسایی کند و به این مهم دست پیدا کند که کروکی و یا حتی طراحی کردن بنا به روش مشارکتی باعث کاهش تفاوت‌های جنسیتی ادراک دانشجویان می‌شود که قبلاً نگارنده در رساله‌ی خود از آن به روش سقراطی یا دیالکتیک سقراطی یاد کرد.

منابع

۱. ایزدی جیران، اصغر. (۱۴۰۱) خشونت فرهنگ و بی‌خانمان شدن: پژوهشی مردم‌شناختی در میان معتادها در دروازه غار تهران. فصلنامه علمی جامعه‌شناسی فرهنگ و هنر، ۴(۲)، ۲۳-۱
۲. میرپادیاب سید کسری، و همکاران، (۱۴۰۳) نقش جنسیت در مدل ادراک دانشجویان معماری با تکیه بر ماهیت جایگاه زنان در معماری معاصر ایران، مجله مطالعات هنر اسلامی، شماره ۵۳، بهار ۱۴۰۳
3. Ahrentzen, S. (1996). The F word in architecture: Feminist analyses in/of/for architecture. *Reconstructing Architecture: Critical Discourses and Social Practices*. Minneapolis: U of Minnesota P, 71-118.
4. Akalin-Baskaya, A. & Yildirim, K. (2007). Design of circulation axes in densely used polyclinic waiting halls. *Building and Environment*, 42(4), 1743-1751.
5. Bodin Danielsson, C. & Theorell, T. (2019). Office employees' perception of workspace contribution: A gender and office design perspective. *Environment and Behavior*, 51(9-10), 995-1026.
6. Bourdieu, P. & Passeron, J.C. (1990). *Reproduction in education, society and culture* (Vol. 4): Sage.
7. Bourdieu, P. (1977). *Outline of a theory of practice* (R. Nice, Trans.): Cambridge: Cambridge University Press.
8. Carspecken, P. F. Gilmore, P. Foley, D. Kiang, P. N. Kincheloe, J. L. McLaren, P. Suarez-Orozco, M. M. (2002). *Ethnography and schools: Qualitative approaches to the study of education*: Rowman & Littlefield.
9. Connellan, J. Baron-Cohen, S. Wheelwright, S. Batki, A. & Ahluwalia, J. (2000). Sex differences in human neonatal social perception. *Infant Behavior and Development*, 23(1), 113-118.
10. Crapanzano, V. (2013). *Tuhami: portrait of a Moroccan*: University of Chicago Press.
11. Crossley, N. (2012). *Merleau-Ponty, medicine and the body* Contemporary theorists for medical sociology (pp. 97-113): Routledge.
12. Cuthbert, A. R. (2008). *The form of cities: Political economy and urban design*: John Wiley & Sons.
13. Doubilet, S. (1989). P/A Reader Poll: Women in Architecture. *Progressive Architecture*, 70(10), 15-17.
14. Edwards, W. M. & Coleman, E. (2004). Defining sexual health: a descriptive overview. *Archives of sexual Behavior*, 33(3), 189-195.
15. Eisler, A. D. Eisler, H. & Yoshida, M. (2003). Perception of human ecology: cross-cultural and gender comparisons. *Journal of Environmental Psychology*, 23(1), 89-101.
16. Eisner, E. W. (1965). Education and the Idea of Mankind. *The School Review*, 73(1), 30-47.
17. Elliot, A. J. & Niesta, D. (2008). Romantic red: Red enhances men's attraction to women. *Journal of personality and social psychology*, 95(5), 1150.

18. Erikson, E. H. (1999). *Kindheit und Gesellschaft*: Klett-Cotta.
19. Fish, W. (2009). *Perception, hallucination, and illusion*: OUP USA.
20. Fish, W. (2021). *Philosophy of perception: A contemporary introduction*: Routledge.
21. Foley, D. E. (1991). Rethinking school ethnographies of colonial settings: A performance perspective of reproduction and resistance. *Comparative Education Review*, 35(3), 532-551.
22. Foster, M. (1995). Talking that talk: The language of control, curriculum, and critique. *Linguistics and Education*, 7(2), 129-150.
23. Geertz, C. (1973). *The interpretation of cultures* (Vol. 5019): Basic books.
24. Giddens, A. Duneier, M. Appelbaum, R. P. & Carr, D. S. (1991). *Introduction to sociology*: Norton New York.
25. Goldfrank, J. (1995). *Making Ourselves at Home: Women Builders and Designers*: ERIC.
26. Gordon, J. A. (2001). *Why They Couldn't Wait: A Critique of the Black-Jewish Conflict Over Community Control in Ocean-Hill Brownsville, 1967-1971*: Routledge.
27. Granié, M.A. Brenac, T. Montel, M.C. Millot, M. & Coquelet, C. (2014). Influence of built environment on pedestrian's crossing decision. *Accident Analysis & Prevention*, 67, 75-85.
28. Grant, L. Horan, P. M. & Watts-Warren, B. (1994). Theoretical diversity in the analysis of gender and education. *Research in sociology of education and socialization*, 10, 71-109.
29. Hall, R. M. & Sandler, B. R. (1982). *The Classroom Climate: A Chilly One for Women?*
30. Halpern, D. F. (1998). Teaching critical thinking for transfer across domains: Disposition, skills, structure training, and metacognitive monitoring. *American psychologist*, 53(4), 449.
31. Henry, D. & Furness, T. (1993). Spatial perception in virtual environments: Evaluating an architectural application. Paper presented at the Proceedings of IEEE Virtual Reality Annual International Symposium.
32. Herzfeld, M. (2001). *Anthropology theoretical practice in Culture and Society*.
33. Hicks, D. (1996). *Discourse, learning, and schooling*: Cambridge University Press.
34. Holland, D. C. Eisenhart, M. A. & Eisenhart, M. A. (1990). *Educated in romance: Women, achievement, and college culture*: University of Chicago Press.
35. Holmes, M. (2008). *Gender and everyday life*: Routledge.
36. Hosseinzadeh, A. (2012). Differences between Men and Women and the Role and Function. *Journal of Marfat*, 10(74), 61-71.
37. Howes, D. (1991). *The varieties of sensory experience: A sourcebook in the anthropology of the senses*: University of Toronto Press.
38. Irigaray, L. (2004). *Luce Irigaray: key writings*: A&C Black.
39. Jackson, M. (2012). *Between one and one another*: Univ of California Press.
40. Jackson, P. W. (1968). *Life in classrooms*. New York: Holt, Reinhart, Winston. Inc: 转引自张华. 课程与教学论 (M]. 上海: 上海教育出版社, 2000, 297.
41. Jiang, B. Mak, C. N. S. Larsen, L. & Zhong, H. (2017). Minimizing the gender difference in perceived safety: Comparing the effects of urban back alley interventions. *Journal of Environmental Psychology*, 51, 117-131.
42. Lang, J. (2002). *Creation of architectural theory: the role of behavioral sciences in environmental design*, translated by Alireza Einifar. University of Tehran publications institute.
43. León, I. Tascón, L. & Cimadevilla, J. M. (2016). Age and gender-related differences in a spatial memory task in humans. *Behavioural brain research*, 306, 8-12.
44. Leonardo, Z. (2003). Interpretation and the problem of domination: Paul Ricoeur's hermeneutics. *Studies in philosophy and education*, 22(5), 329-350.
45. Levinson, B. A. & Holland, D. (1996). The cultural production of the educated person: An introduction. *The cultural production of the educated person: Critical ethnographies of schooling and local practice*, 1-54.
46. Lock, M. (1993). Cultivating the body: Anthropology and epistemologies of bodily practice and knowledge. *Annual review of Anthropology*, 22(1), 133-155.
47. McCarthy, C. (1990). *Race and Curriculum: Social Inequality and the Theories and Politics of Difference in Contemporary Research on Schooling*: ERIC.
48. Mead, M. (1951). *The school in American culture*: Cambridge: Harvard University Press.

49. Montagne, B. Kessels, R. P. Frigerio, E. de Haan, E. H. & Perrett, D. I. (2005). Sex differences in the perception of affective facial expressions: Do men really lack emotional sensitivity? *Cognitive processing*, 6(2), 136-141.
50. Ogbu, J. U. (1974). *The next generation: An ethnography of education in an urban neighborhood*.
51. Ogbu, J. U. (1979). Minority education and caste: The American system in cross-cultural perspective. *Crisis*, 86(1), 17-21.
52. Paes, D. Arantes, E. & Irizarry, J. (2017). Immersive environment for improving the understanding of architectural 3D models: Comparing user spatial perception between immersive and traditional virtual reality systems. *automation in Construction*, 84, 292-303.
53. Pakzad, J. & Bozorg, H. (2012). *An introduction to environmental psychology for designers*. Tehran, Armanshahr.
54. Pallasmaa, J. (2012). *The eyes of the skin: Architecture and the senses*: John Wiley & Sons.
55. Pease, A. & Pease, B. (2016). *Why Men Don't Listen & Women Can't Read Maps: How to spot the differences in the way men & women think*: Hachette UK.
56. Porteous, J. D. (1971). Design with People:» The Quality of the Urban Environment". *Environment and Behavior*, 3(2), 155.
57. Ra'eisi, Z. (2001). *Introduction to marriage psychology*: Mani Publishing, Isfahan.
58. Rawes, P. (2007). *Irigaray for architects*: Routledge.
59. Rist, R. *The urban school: A factory for failure 1973* Cambridge: Mass MIT Press.
60. Robertson, I. (1989). *Society: A brief introduction*: Macmillan.
61. Rockwell, E. (2000). Teaching genres: A Bakhtinian approach. *Anthropology & education quarterly*, 31(3), 260-282.
62. Rodenstein, M. (1994). *Wege zur nicht-sexistischen Stadt. Architektinnen und Planerinnen in den USA*. Freiburg: Kore.
63. Rogers, W. S. & Rogers, R. S. (2001). *The psychology of gender and sexuality: An introduction*: McGraw-Hill Education (UK).
64. Sabatinelli, D. Fleisch, T. Bradley, M. M. Fitzsimmons, J. R. & Lang, P. J. (2004). Affective picture perception: gender differences in visual cortex? *Neuroreport*, 15(7), 1109-1112.
65. Schaap, J. I. Stedham, Y. & Yamamura, J. H. (2008). Casino management: exploring gender-based differences in perceptions of managerial work. *International Journal of Hospitality Management*, 27(1), 87-97.
66. Seamon, D. & Sowers, J. (2008). *Place and placelessness (1976)*: Edward relph. Key texts in human geography, 43-52.
67. Smith, L. M. & Geoffrey, W. (1968). *The Complexities of an Urban Classroom; An Analysis Toward a General Theory of Teaching*.
68. Spindler, G. (1955). *Education and anthropology*: Stanford University Press.
69. Spindler, G. D. & Spindler, L. (1983). Anthropologists view American culture. *Annual review of Anthropology*, 49-78.
70. Spindler, G. D. (1973). An anthropology of education? *Council on Anthropology and Education Newsletter*, 4(1), 14-16.
71. Spindler, G. D. (2022). *The making of psychological anthropology*: Univ of California Press.
72. Stevenson, D. (2003). *Cities and urban cultures*: McGraw-Hill Education (UK).
73. Strathern, A. (1996). *Body thoughts*: University of Michigan Press.
74. Tonkiss, F. (2005). *Space, the city and social theory: Social relations and urban forms*: Polity.
75. Ulich, R. (1964). *Education and the Idea of Mankind*: Harcourt, Brace & World.
76. Van Manen, M. (2016). *Phenomenology of practice: Meaning-giving methods in phenomenological research and writing*: Routledge.
77. Vindhol Evensen, K. (2018). Give me a thousand gestures: Embodied meaning and severe, multiple disabilities in segregated special needs education.
78. Von Meiss, P. (2013). *Elements of Architecture: From Form to Place+ Tectonics*: EPFL Press.
79. Wardle, H. (2019). *How to read ethnography*: Routledge.
80. Wolcott, H. F. (2003). *The man in the principal's office: An ethnography*: Rowman Altamira.
81. Wolcott, H. F. (2016). *Ethnography lessons: A primer*: Routledge.

82. Wu, Y. Liu, H. Li, B. Cheng, Y. & Kong, D. (2018). Effect of Gender, Age, Air-Conditioning and Thermal Experience on the Perceptions of Inhaled Air. Paper presented at the Congress of the International Ergonomics Association.
83. y Blasco, P. G. & Wardle, H. (2007). How to read ethnography: Routledge.
84. Yang, W. Moon, H. J. & Kim, M.J. (2018). Combined effects of short-term noise exposure and hygrothermal conditions on indoor environmental perceptions. *Indoor and Built Environment*, 27(8), 1119-1133.
85. Yildirim, K. Akalin-Baskaya, A. & Celebi, M. (2007). The effects of window proximity, partition height, and gender on perceptions of open-plan offices. *Journal of Environmental Psychology*, 27(2), 154-165.
86. Yon, D. A. (2003). Highlights and overview of the history of educational ethnography. *Annual review of Anthropology*, 411-429.